

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmi beşinci İnikat

16. I. 1959 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	468	lâhiyetine dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/196)	476:478
2. — Havale edilen evrak	469	4. — Adana Mebusu Hamza Eroğlu'nun, yerli yapağı fiyatlarının tesbiti hakkındaki kararın neye müsteniden alındığına dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/199)	478:480
3. — Yoklama	469	<i>B — Tahrirî sualler ve cevapları</i>	489
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyyeye mâruzatı	469	1. — Tokad Mebusu Rıza Ulusoy'un, Zile kazası Ağcageçili köyü içme suyu tesisinin ikmalinden vazgeçildiğinin doğru olup olmadığına dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin tahrirî cevabı (7/275)	489
1. — İmar ve İskân Encümeni Riyasetinin, İskân kanunu lâyihası ile Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın 6093 sayılı Kanununun 1 nci ve 4 ncü maddelerinin tadiline ve bu kanuna yeniden bir madde ilâvesine dair kanun teklifinin Muvakkat Encümende görüşülmesine dair tezkeresi (1/180, 2/36, 3/343)	469:470	2. — Çankırı Mebusu Dursun Akçaoğlu'nun, kereste ve yakacak ihtiyacının dahilî imkânlarla karşılanıp karşılanmadığına ve bir senede yetiştirilen ağaç miktarına dair sualine Ziraat Vekili Nedim Ökmen'in tahrirî cevabı (7/135)	489:490
5. — Sualler ve cevaplar	470	6. — Müzakere edilen maddeler	480
A — Şifahi sualler ve cevapları	470	1. — Tebligat kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatasını (1/105)	480
1. — Niğde Mebusu Asım Eren'in, memleketimizin kurak bölgelerinin zirai sulama işlerine dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri ile Ziraat Vekili Nedim Ökmen'in, şifahi cevabı (6/158)	470:475	2. — Sakarya Mebusu Nusret Kirişci-oğlu'nun, Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanununun 1 nci maddesine bağlı cet-	
2. — Ordu Mebusu Eşref Ayhan'ın, Gölköy kazası sağlık merkezi inşaatına dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin, şifahi cevabı (6/190)	475:476		
3. — Adana Mebusu Hamza Eroğlu'nun, fiyat teşbitleri hususunda Hükümetin sa-			

	Sayfa
velde değişiklik yapılması hakkında kanun teklifi ve Dahiliye ve Muvakkat Encümen mazbataları (2/129)	480
3. — Balya kazası Bengiler köyünün 82 sayılı hanesinde kayıtlı Tahsinoğlu Ahmet Yaltı'nın ölüm cezasına çarpıtılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatasası (3 /227)	480
4. — Muhtelif kanunlarda geçen Ordu Müfettişliği unvanının Ordu Kumandanlığı olarak değiştirilmesi hakkında kanun lâyi-	

	Sayfa
hası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatasası (1/206)	480:481
5. — Nakil vasıtaları hakkındaki Kanuna ek kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatasası (1/239)	481
6. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihası ve Hariciye, Adliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/139)	481:488

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 6,18 ve 27 nci maddelerinin tadiline dair kanun lâyihasını görüşmek üzere bir Muvakkat Encümen teşkili kabul olundu.

Ordu Mebusu Ferda Güley'in, Subay ve askerî memurların maaşatına dair olan 1453 sayılı Kanuna ek 3611 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle 5838 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin ruznameye alınmasına dair takriri müzakere ve reddedildi.

Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın, Turizm endüstrisini teşvik Kanununun bâzı maddelerinin tadiline, iki maddesi ile muvakkat maddesinin kaldırılmasına ve mezkûr kanuna bâzı maddeler ilâvesine dair kanun teklifi, talebi üzerine geriverildi.

Sakarya Mebusu Nusret Kirişcioğlu'nun, Devlet Şûrası Kanununa ek 2 : IV . 1956 tarihli ve 6716 sayılı Kanunun birinci maddesine bağlı

cetvelin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi müzakere edildi, birinci madde, nazara alınan takrirle birlikte encümene verildi.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü kısmına bâzı kadrolar ilâvesine,

Atom Enerjisi Komisyonu kurulması hakkındaki 6821 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin (a) bendine bir fıkra ilâvesine dair kanunlar kabul olundu.

16 . I . 1959 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili
Kayseri Mebusu
İbrahim Kirazoğlu

Kâtip
Bolu Mebusu
İhsan Gülez

Kâtip
Samsun Mebusu
Abdullah Keleşoğlu

Sualler

Şifahi sual

1. — Sivas Mebusu Yalçın Kocabay'ın, Sivas'ta inşasına başlanılan DDY. 4 ncü İşletme Müdüriyeti binasının temel kısmında kullanıl-

mak üzere mütâahhidi tarafından aynı işletme yol atelyesi deposundan ödünç demir alınıp alınmadığına dair şifahi sual takriri, Münakalât Vekâletine gönderilmiştir. (6/365)

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyhalar

1. — 6165 sayılı İstanbul Opera binası inşaatının Hazinece ikmalî ve suretî idaresi hakkındaki kanuna bir madde ilâvesine dair kanun lâyihası (1/303) (Nafia ve Bütçe encümenlerine)

2. — 3546 sayılı Şûrayı Devlet Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi ve 28 nci maddesinin kal-

dırılması hakkında kanun lâyihası (1/304) (Dahiliye, Adliye ve Bütçe encümenlerine)

Takrir

3. — Gaziantep Mebusu Bahadır Dülger'in, Arzuhal Encümeninin 5 . I . 1959 tarihli hâftalık karar cetvelindeki 989 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair tavrî (4/90) (Arzuhal Encümenine)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,06

REİS — Reisvekili İbrahim Kirazoğlu

KÂTIPLER : İhsan Gülez (Bolu), Abdullah Keleşoğlu (Samsun)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(Erzurum Mebuslarına kadar yoklama ya-

pıldı.)

REİS — Ekseriyet vardır, celseyi açıyorum.

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEME MÂRUZATI

1. — *İmar ve İskân Encümeni Riyasetinin; İskân kanunu lâyihası ile Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın 6093 sayılı Kanununun 1 nci ve 4 ncü maddelerinin tadiline ve bu kanuna yeniden bir madde ilâvesine dair kanun teklifinin Muvakkat Encümende görüşülmesine dair tezkeresi (1/180, 2/36, 3/343)*

REİS — Tavrî okuyoruz.

15 . I . 1959

Yüksek Reisliğe

Hükümet tarafından hazırlanan, Yüksek Riyasetçe encümenimize havale buyurulmuş olan, İskân Kanunu lâyihası ile, Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın, 2510 sayılı İskân Kanununun bâzı maddelerinin tadiline ve yeniden bâzı hükümler ilâvesine dair 5420 ve 5826 sayılı kanunların bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve yeniden hükümler ilâvesi hakkındaki 6093 sayılı Kanunun 1 nci ve 4 ncü maddelerinin tadiline ve bu kanuna yeniden bir madde ilâvesine dair olan kanun

teklifi, alâkalı Vekâlet mümessillerinin iştirakiyle encümenimizde müzakere edildi.

2510 sayılı Kanunun tedvin tarihine nazaran bugün hayli çoğalan nüfusumuz ile iktisadi, içtîmai ve sîmai sahada inkişaf halinde olan memleketimizdeki iskân faaliyetlerini halen mer'î kanunla karşılamanın mümkün olamayacağı tabiidir.

Vatandaş mutazarrır etmeden, tatbikattaki aksaklıkları gidermek için müzakere mevzuu lâyhanın bir an evvel kanuniyet iktisabetmesi uygun mütalâa edilmektedir.

Ancak, lâyiha, encümenimizden başka, alâkalı bulunan Nafia, Dahiliye, Hariciye, Ziraat, Gümrük ve İnhisarlar, Maliye ve Bütçe encümenlerine havale buyurulmuştur.

Mevzuun bu kadar gecikmeye tahammülü olmayacağını nazarı itibara alan encümenimiz, işin ehemmiyet ve müstaceliyetine binaen, yukarıda adı geçen encümenlerden seçilecek üçer âzadan müteşekkil bir Muvakkat Encümende görüşülme-

sine karar verilmiş olduğunu saygılarımla arz ederim.

İmar ve İskân En. Reisi
Erzurum Mebusu
Şevki Erker

REİS — İmar ve İskân Encümeni Reisi tarafından verilen ve İskân Kanununun Nafia, Da-

hiliye, Hariciye, Ziraat, Gümrük ve İnhisarlar, Maliye ve Bütçe encümenlerinden üçer kişi alınarak teşkil olunacak Muvakkat Encümende görüşülmesini tazammun eden taktirî reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmiyenler.. Taktirî kabul edilmiştir. Encümen bu şekilde teşkil edilecektir.

5. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — ŞİFAHİ SUALLER VE CEVAPLARI

1. — *Niğde Mebusu Asım Eren'in, memleketimizin kurak bölgelerinin zirai sulama işlerine dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri ile Ziraat Vekili Nedim Ökmen'in şifahi cevabı (6/158)*

REİS — Asım Eren... Burada. Suali okutuyorum.

T. B. M. M. Sayın Riyasetine

Aşağıdaki sözlü sorunun birden ziyade vekâleti ilgilendirmesi bakımından, Sayın Başvekil tarafından Umumi Heyette sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Niğde Milletvekili
Asım Eren

Sözlü soru :

Ziraat ve Nafia vekâletlerinin bütçelerine mevzu olup Türkiye'nin zirai sulama işlerine ait cari masraf ve yatırımların sureti sarfı bir kordine Devlet plânına istinadediyorsa bunun hakkında Türkiye'nin kurak bölgeleri ele alınarak, lütfen bilgi verilmesi.

REİS — Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samsun)
— Niğde Mebusu Asım Eren'in, sorusuna cevaplarımı arz ediyorum :

Soruda Ziraat ve Nafia vekâletlerinin bütçelerine mevzu tahsisatın sureti sarfı bir kordine Devlet plânına istinadediyor ise bunun hakkında Türkiye'nin kurak bölgeleri ele alınarak bilgi verilmesi talep olunmaktadır.

620 sayılı Kanunla kurulmuş olan Nafia Vekâletine bağlı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğün ana foksiyonlarından birisi; sulama tesisleri inşa etmektir.

Yurdumuzun muhtelif köşelerinde ve muhtelif şekillerde meydana getirilmiş veya yenden meydana getirilecek olan sulama tesisleri-

nin, «Küçük sulamalar», «Orta büyüklükte sulamalar», «Büyük sulamalar» ve «Yeraltı sularından faydalanarak yapılan sulamalar» diye dört grupta mütalâa edilmesinde, izahata kolaylık ve tesisteki mahiyet ve gaye bakımlarından, lüzum ve fayda mülâhaza edilmiştir.

Küçük sulamaların gayesi, daha ziyade Türkiye'nin muhtelif mahallerine yayılmış olup pınarlarla beslenmekte olan isaleleri ıslah, böylece su zayıfatının önlenmesi; göletler inşası suretiyle küçük derelerin getirdiği sel ve kış sularının tutulması, yani su muhafazasıdır.

Orta büyüklükte sulamalar ise mevcut akar sularda bir tanzim yapmadan, çevirme suretiyle yapılan ve çok büyük sahaları içine almayan sulamalardır.

Büyük sulamalar ise büyük nehirlerimizle bunların kolları üzerinde yapılacak barajlar ile tanzim yapılarak, geniş arazi parçalarının evvelâ feyzandan masun hale getirilmesi ve sonra da şebekelerle teşhiz edilmesiyle meydana getirilen sulama tesisleridir.

Yerüstü sularının gayrikâfi veya hiç mevcud olmadığı hallerde müracaat edilen mühim bir kaynak yeraltı suyu hazineleridir. Yeraltı suyu hazinelerinden faydalanılarak sulama yapılmasının kendine has ve müşkül tarafları vardır. Bunların en başında yeraltı suyunun iktisadi bir şekilde istihsali, evsafının kontrolü, yetiştirilecek mahsul cinsinin su maliyetini karşılayabilmesi, hazinelerin gayrifennî şekilde kullanılarak tüketilmemesi gibi hususlar gelir.

Ziraat Vekâletince sadece, 3203 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre ve iki vekâlet arasındaki protokolün icabı 500 Lt. den aşağı küçük sulamalar ele alınmaktadır. Bu maksatla ele alınan muhtelif küçük su işlerine bu zamana - yani

1953 - 1958 arasında - kadar 10 000 000 lira sarf edilmiş, bilhassa kurak bölgelerde 300 parça su işi ele alınmıştır. Bunun dışında kalan bilümm sulama tesisleri Devlet Su İşleri tarafından meydana getirilir. Yine küçük sulama tesislerinin bir kısmı da Devlet Su işlerince meydana getirilir. Ziraat Vekâletince yaptırılan sulama tesisleri projeleri Devlet Su İşleri tarafından tasdik edilir.

Devlet Su İşlerince meydana getirilen tesislerin bir Devlet plânına istinadedip etmediğine gelince, esasen 6200 sayılı Kanununun 21 nci maddesine göre Devlet Su İşleri tarafından ele alınacak tesislerin ele alınması ve bunların inşa sıraları, vekâletlerarası bir komisyon tarafından işin verimliliği veya ele alınmalarındaki zaruretlere bakımından tesbit edilir. Böyle bir komisyon tarafından böyle bir sıra tesbit edilmiş ve bu plân Vekiller Heyetince de tasdik olunmuştur. Devlet Su İşleri tarafından meydana getirilen tesisler işbu Devlet plânına istinad etmektedir.

Bu plâna uyularak halen 1.000.000 dönüm arazi sulanmaktadır. Bu miktar 1961 senesinde 3.221.500 dönüm, 1970 senesinde 10 000 000 dönüme çıkarılacaktır. Eldeki programa göre sulama işlerinin gayesi şimdilik 10 000 000 dönüm arazinin sulanmasını hedef tutmaktadır.

Soruda mevzu bahsolan kurak mıntakalardan neresinin kestedildiği pek anlaşılammıştır. Zira, Türkiye'nin sulamaya ihtiyaç göstermiyen bir bölgesi, (Kuzey - Doğu Karadeniz mıntakasının sahil kısmı müstesna) hemen hemen yok gibidir. Eğer maksat Orta - Anadolu ise, bu bölgedeki çalışmalarımız şöylece hütlâsa edilebilir:

Orta - Anadolu'da ilk merhalede bütün satıl sularını barajlar gerisinde tutmak maksadiyle 20 aded barajın inşası plânlanmıştır. Bunlardan 2 si, (Damsa ve Ayrancı) hizmete girmiş ve 5 i inşa halindedir. Bu suretle iki milyon dönüm arazinin sulanmasının imkân dâhiline gireceğini tahmin etmekteyiz. Ayrıca Kayseri, Niğde, Konya ovalarındaki yeraltı suyu araştırma faaliyetlerimiz hemen hemen ikmal edilmiş olup bu bölgelerde yeraltı suyu işletme üniteleri kurulmasını tasarlamaktayız. Bunlara ilâveten yine bu bölge dâhilinde muhtelif sayıda küçük barajlar inşası ve 60 aded küçük su işi programlarımızda yer almış bulunmaktadır. Bu cümleden olarak hali inşaada bulunan Mamasın Barajı ile

Aksaray ovasındaki 110 bin dönüm arazinin sulanması imkân dâhiline girecektir.

Görülüyor ki, kurak bölgelerdeki faaliyetlerimizin ana prensibini; gökten düşen her damla yağmurun yeraltında ve yürüstünde takibedilerek halkın hizmetine arz edilmesi teşkil etmektedir. Ancak bu maksatla sadece Orta - Anadolu'da milyara yakın bir yatırımın yapılmasına ihtiyaç bulunduğu da hatırdan çıkarılmamalıdır. Diğer taraftan bu milyarlar sarfedilse dahi meselenin tamamen halledileceği ve kuraklıktan hiçbir şikâyetin kalmıyacağı intıbarı hiçbir veçhile uyanmamalıdır. Zira, teknik ancak tabiatın verdiği imkânları kıymetlendirmeye muktedirdir, diğer şartların değiştirilmesi ise şimdilik beşer takatinin üstündedir.

Hürmetlerimle.

REİS — Ziraat Vekili!

ZİRAAT VEKİLİ NEDİM ÖKMEN (Gaziantep) — Nafia Vekili arkadaşımın sözlerine ilâve edecek mâruzatım olmadığını arz ederim. (Soldan, gülüşmeler, bravo sesleri)

REİS — Asım Eren, buyurun.

ASIM EREN (Niğde) — Muhterem arkadaşlar; Nafia Vekilinin izahatını dikkatle dinledim. Mevzu bahsolan mesele; Türkiye'nin iktisadi kalkınmasının kendisi için bir gaye olduğunu iddia eden şimdiki iktidar tarafından bu iktisadi kalkınmanın en mühim rüknü olduğu eldeki 1959 bütçe lâyihasında itiraf edilen ve sâfi hâsılının % 40 ını teşkil etmek suretiyle iki milyarlık zirai reformun en mühim unsuru şeklinde beliren (Zirai sulama) için, bir Devlet plânımızın mevcudolup olmadığı meselesidir.

En büyük millî gelir sahamız üzerinde yapılması gereken reformun en mühim unsuru olan zirai sulamaya mütaallik olması itibariyle de tabiatıyla Sayın Vekilin sözleri benim için pek ziyade kıymeti haiz bulunuyor.

Sayın Vekilin ilk defa olarak bu mukaddes kürsüde bir Devlet plânının yapılmasından bahsedişini şükranla karşılarım. İlk olarak böyle bir plân burada açıklanmış bulunuyorsa da elimize verilen hiçbir matbu eserde, kendilerine Hükümet ve icra salâhiyetini tevdi ettiğimiz muvazenei umumiye ve mülhak bütçelerde ve diğer hiçbir yerde bu plân hakkında bir malûmat yoktur. Temenni ederim ki, bu güzel plân; Vekâletler ara-

si koordinasyonla zirai reform şeklinde tahakkuk ettirsinler. Zirai sulamaya mütaallik neşriyat ve böyle bir Devlet plânı, hiç olmazsa 4 Aralık 1957 de okunan hükümet programından çok daha faydalı bir eser olur.

Muhterem arkadaşlarım, sayın vekilin temas buyurdıkları plâna mütaallik izahata gelince: Bir plân, bir belirli ihtiyacın ifadesidir ve ehemmi mühimme tercih esasiyle, elimizde mevcut devlet parasını, zamanı ve emeği belirli bir müddete taksim ile onu tarif ve tesbit ve iera mevkiine bir mesnet ittihaz etmek demektir. Bu plân ifade ederken, hangi tercihi yaptıklarını bilmiyoruz. Yalnız ifadelerinden eski hükümetlere ait mesaiyi tetkik etmediklerini anladım. 1949 da Amerikan Jeoloji Cemiyeti Başkanı Mr. Jonston buraya getirilmişti. Demokrat Partinin iktidara geçmesinden bir sene evvel Türkiye'nin kurak bölgelerini tesbit için bir mesai sarf ettirmiş olduğumuz ve tesbit edilen dokuz bölgenin beşinin verimli, yani rantabl olduğu ve bunlar üzerinde işletmeye geçilebileceği bir raporla gösterilmişti. Bu raporun ne Ziraat, ne Nafia ve ne de Başvekâlet arşivinden alınıp tetkik edilmediği, «kurak bölgelerden bir şey anlamıyorum» diyerek ademivukuf göstermelerinden belidir. Bu eski rapor memleketin kurak bölgelerini tesbit etmekte ve zirai sulamanın nasıl tanzim edileceğini göstermektedir.

1959 bütçe lâyihasında hükümet zirai istihlası artırmak lüzumunu iki sebebe dayanarak izah etmektedir: Evvelâ dünden bugüne nüfusumuz senede 700 000 kişi artıyor.

MÜKERREM SAROL (Edirne) — Bir milyon.

ASIM EREN (Devamla) — İnşallah öyledir. Kezalik zaraata elverişli arazi 20 milyon hektardır yani memleket topraklarının 27.5 idir. Bir taraftan nüfus artmasının yaptığı zorlama istihsalın artırılmasını icabettiriyor. Diğer taraftan her şeyden evvel temin edilmesi lâzımgelen istihsalı, ki her zaman Amerika insana yağ bal vermez. Yine kendi 1959 bütçe lâyihası tâbirleriyle söyleyeyim «Hariçte vaitkâr görünen mahsulleri artırmak suretiyle ihracatımızı ve dolayısıyla millî geliri artırmayı temin için istihsalın verimlendirilmesi, çeşitlendirilmesi, arazinin âzami hududuna kadar zirai işletmenin yükseltilmesi icabeder.» demişlerdir. Bu iki faktör hak-

kında sayın hükümet şunları yaptık, şunları yapıyoruz, diyor. Her şeyden evvel Ziraat Vekâletiyle Nafia Vekâleti arasında en mühim şey, koordinasyonun yapılmasıdır. Diğer vekâletlerin de zirai sulama ile alakası yok değildir ama hiç olmazsa bu iki esas alâkalı vekâletin anlaşması lâzımdır. Geçen defa Sayın Ziraat Vekilinden aynı mevzuu sorduğum zaman; «Bizim vekâletimizi ilgilendirmez» dediler. Ve bugün ise Nafia Vekilinin sözlerine iştirak ile yetindiler zirai sulama işi Ziraat Vekâletini nasıl ilgilendirmez ki, vekâlet merkez dairelerinde bir Zirai Sulama Dairesi ve bunun bir Umum Müdürü vardır, muavinleri vardır, memurları vardır, bütçeden bu işe tahsisatı da verilir. Geçen yıl 9 milyon lira, bu sene de 10,5 milyon lira tahsisat verilmiştir. Ohalde Ziraat Vekili nasıl olur da kendileriyle ilgisi olmadığını burada ifade buyururlar? Ama şimdi ilgim vardır, dediler. Bu tezat da bir plân olmadığının delilidir. Parmak basmakla yetiniyorum.

REİS — Asım Bey, bir dakikanız kalmıştır, cümlelerinizi tamamlamanızı rica ederim.

ASIM EREN (Devamla) — Kaldı ki, Nafia Vekilinin buradaki ifadeleri bendenizi tamamiyle tatmin etmiş değildir. Şu bakımdan tatmin etmemiştir. (Elindeki haritayı göstererek) bize geçen yıl verdikleri bir Devlet Su İşleri haritası vardır. Bir de yine Devlet Su İşleri tarafından tanzim edilip teksir edilen ve bu sene gözlerimize konan küçük su işleri hakkında bir rapor vardır ki, zannediyorum bütün arkadaşlar almışlardır. Raporu tetkik ettiğimiz zaman görüyoruz ki, bu kitapta, bâzı (sulananacak arazi ölçülerini gösteren rakamlar) haritada yazılı olan miktarlara uymamaktadır. Hattâ 200 bin fark edenleri bile vardır. O itibarla temenni ediyorum ki, Sayın Nafia Vekilinin o işaret buyurdıkları Devlet Zirai Sulama Koordine plânını bir daha elden geçirsinler...

REİS — Asım Bey, vaktiniz tamamdır, cümlelerinizi tamamlamanızı rica ediyorum.

ASIM EREN (Devamla) — Şahsan' son temennim olarak kendilerinin bu işi etüd etmelerini rica ediyorum, mâruzatıma burada son veriyorum.

REİS — Ziraat Vekili.

ZİRAAT VEKİLİ NEDİM ÖKMEN (Gaziantep) — Tekrar kürsüye gelmeye niyetim yoktu. Fakat Asım Beyefendinin bir isnadına cevap vermek için gelmek mecburiyetinde kaldım.

Geçen İnikat burada bulunan arkadaşlarım hatırlarlar; ben, «sulama işleriyle Ziraat Vekâletinin alâkası yoktur.» demedim, «Başbakanlığa tevcih edilmiş bir sualdir. Ziraat ve Nafia Vekâletine tevcih edilmiştir, halen Nafia Vekili arkadaşımız burada yoktur, ikisine birden cevap verelim» diye müsaade istedim. Yoksa küçük sulama ve alelumum sulama işleriyle Ziraat Vekâletinin yakın alâkası olup olmadığını Asım Bey, arkadaşımın takdirine bırakıyorum. Bu durumda böyle bir şey söylememe imkân yoktur.

Nafia Vekâleti ile Ziraat Vekâleti arasında âzami şekilde iş birliği ve koordinasyon mevcuttur, plânlarımız ve programlarımız tamamlanmıştır. İki mevzuda verim hesapları yapılmıştır : Her sene iki milyon balya pamuk, 125 milyon ton hububat. Pamuğun bir milyon tonu ve 10 milyon ton da hububat kabili ihraçtır.

REİS — Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Samsun) — Uzun da söylesek, kısa da söylesek, yine ikinci defa çıkmaktan kendimizi alamıyoruz. Mecbur ediyorlar..

Şimdi biraz evvel teferruatıyla, tafsilâtiyle arz ettim ki, arkadaşımızı tatmin edeyim. İlk defa, Devlet plânından bahsettiğimizi söyleyerek, memnuniyetlerini ifade ettiler. Halbuki biz her zaman Devlet plânımızın mevcud olduğunu söyledik, çok söyledik amma, burada memnuniyetini beyan etmekle beraber yine, «mevcudiyetine bir türlü inandıramıyoruz, yoktur» diyor.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bir başka noktaya temas edeyim. Kurak bölgeden ne kastedtiğini anlamıyoruz. Çünkü, bu memleketin sulamaya muhtacolmayan toprağı hemen hemen yoktur. Arkadaşımız diyor ki, «1949 da bir mütahassis getirilmiş ve bir tetkikat yapılmıştır. Orada 9 bölgeden 5 i kuraktır denmiş, bundan haberimiz yoktur» 1949 da gelen mütehas-sis raporundan haberimiz olduğu gibi, 1950 den bu yana vatanın her karış toprağını yerli ve yabancı mütehas-sislara karış karış incelettik.

Şimdi bir şeyi arz edeyim; muhterem Asım Bey, bu memleketin 220 milyon dönüm toprak var ki, su istiyor. Ben size ifade ettim, bütün çalışmalarımız neticesinde 1970 yılında sulayabileceğimiz toprak 10 milyondur. Binaenaleyh bu 220 milyon dönüm içinden 10 milyon dönüm ayrılmış olmaktadır. Bahsettiğiniz ecnebi müte-hassısın raporu bizim tetkiklerimizin neticesi olarak en çok sulamaya muhtaç ve en verimli toprak böylece tesbit edilmiş bulunuyor. Yoksa 220 milyon dönümü tamamen sulamak mecburiyetindeyiz; İnşallah Türk milleti bu günleri de görecektir. Şimdi birinci merhalemiz 10 milyon dönüm toprağın sulanmasıdır. Bütün barajlarımız ve küçük su işlerimiz hep bu toprakları sulamaya mâtuftur. Halen 1 milyon dönümü sulayabiliyoruz. İnşallah bu miktar 1961 de 3 milyona çıkacaktır. Muazzam bir iş üzerindeyiz.

Şimdi arkadaşım bir harita gösterdi ve bizim neşrettiğimiz bir kitaptan bahsetti. Ben zannettim ki, arkadaşımız bu kitap için bize teşekkür edecek. Biz bütün mebus arkadaşlara birer kitap gönderdik. Bu kitap su dâvamızın kitabı değil, küçük su işlerimizin kitabıdır. Her vilâyet ayrı ayrı olmak üzere küçük su işlerimizden neler yapılmış, neler yapılmakta ve bize neler malûmdur, bunları mebus arkadaşlara duyurmak istedik ve bunları siz de bilin, bunların dışında bölgelerinizde başka dâvalar varsa bu hususta bizi irşadedin, dedik. Bu kitap bizim dâvamızdan ve mesaimizden yüksek şahsiyetlerinizi haberdar etmek için neşredilmiştir ve hakikaten Su İşlerinin takdire değer küçük bir hizmetidir.

Bunu böylece arz ederim. Mâruzatım bu kadardır.

REİS — Asım Eren, buyurun:

ASIM EREN (Niğde) — Muhterem arkadaşlar, mevzuubahsolan mesele, sizi temin ederim, partizan bir mesele değildir. Burada, hangi partiden olursak olalım, Devletin iktisadi kalkınması, hepimizin yüreктen arzuladığımız en büyük hedeftir. Mâruzatım, emin olunuz, uyarıcı olmaksızın ileri hiç bir şiddet mahiyetini taşımamaktadır. Bendeniz tamamiyle esaslı etüde, ilmî etüde müstenidolarak arz edeceğim. Demeyiniz ki, bu işten ne anlarsınız. Bin nüfusa varan en yakın ailem Derebucak köyünde çitçilik yapmaktadırlar

ve ziraatimizin kalkınması ise bendeniz için askerlikten sonra en çok ilgilendiğim bir mevzudur; bir millî dâva ve hedeftir.

Bugün kabili zeri, arazimiz takriben 20 milyon hektar olarak tahmin edilmektedir. Tahmin edilmektedir diyorum, çünkü istatistik yıllıklarında katî bir rakam göremedim. Yani topraklarımızın yüzde 27,5 u miktarındadır. Türkiye'nin 761 bin küsur kilometre karelik arazisinin ancak % 27,5 u kabili zeridir.

Sayın Vekil sulanması gereken araziye 2 milyon 200 bin dönüm olarak ifade ettiler. Sırası gelmişken şurada kısaca hektar, dekar, dönüm meselesine de temas edeyim.

Hükümet, raporlarında ve bütçelerinde arazi ölçümleri bazan dönüm, bazan hektar ve bazan da dekar olarak ifade ediliyor. Devlet Su İşlerinin knedi haritasında bazı barajları dönümlerle, bazı bütçe ibarelerinde (Dekar) la, yine haritanın aynı sayfasında bulunan meselâ Seyhan Barajının ise sulayacağı araziye hektarla gösteriyorlar. Sayın Vekilim rakamını hektara çevirmek için bir sıfır alırsak 220 000 hektar kalır ki, tek başına Niğde ili bile bundan daha geniş zirai bir sahadır. (Türkiye'de 220 000 hektar sulanması gereken arazi var) demek bu sebeple bir zühul olsa gerektir.

Muhterem arkadaşlar, hakikatte bugün 11 milyon hektar arazinin daha sulanması lâzımgeliyor, yoksa 220 000 hektar değil.

NAFİA VEKİL TEVFIK İELRİ (Samsun)

— Türkiye'nin, 220 milyon kabili zeri, arazisi var.

ASIM EREN (Devamla) — İki milyon 200 bin dönüm demek hektara göre 10 mislidir. Hakikatte Sayın Vekil bunu hektara çevirdiklerine göre Türkiye'nin ellide birini alıyorlar, ellide 49 unu bırakıyorlar. Bu plânsızlığın en bâriz delilidir. Zira memleketin sulanacak mesaha rakamını dahi bilemiyorlar.

Muhterem arkadaşlarım, evet bu kitap için teşekkür ederim. Fakat bu kitap plânsızlığın da tam bir ispatıdır, arz edeyim:

Bendeniz esaslı şekilde tetkik ettim. Türkiye'nin Jonston raporu ile beliren 9 kurak bölgesinden hariç olan diğer bölgeleri, akar suları, gölleri veya bol yağmurla sulanmaktadırlar. İşte bu sulu bölgelerde yapılan sulama işlerinin miktarı, beş kurak bölgemize verilmesi icabeden değil de hakikatte ayrılan paranın miktarından çok

fazladır. Bu kitaptan vilâyet, vilâyet, kaza, kaza cetvelini tetkik ettim. İsterlerse rakamları okuyayım. Bunları bilirler. Plân demek kurak bölgelerde daha fazla sulama tesisleri yapmak demektir. Böyle bir cetvel görmedikten sonra Devlet Su İşlerinin ve Ziraat Vekâletinin istediği yerde aklına geleni yapması, mebusu kuvvetli olan yere bol para ve sulama tesisleri verilmesi (Plân) demek değildir.

Muhterem arkadaşlar; evveleminde şunu arz edeyim ki, sulanması icabeden arazi demek mutlaka kurak bölge demek değildir, aksine her kurak bölgenin de mutlaka sulanması icabetmez. Bu, fennî bir meseledir. İklim, yani meteoroloji şartlarına bakar, toprağın fizikî ve kimyevi terkinine, su geçirgenlik derecesine ve toprağın alt ve üst suları ile toprağın ıslaklık ve satha yakın ve uzak yeraltı sularına ve bu suların hararet ve tuz miktarlarına bakar. Bitki cinsi ile münasebeti vardır; toprağın diranaj kabiliyetine bakar, aynı zamanda erozyon meselesidir. Kurak olduğu halde sulanmaması icabeden arazi vardır; kurak olmadığı halde sulanması icabeden arazi vardır. Bitkilerin kök salma derinlikleri de rol oynar. Sulama ve ziraat işinde bütün bu esaslara, bu donelere riayet edilmedikçe Türkiye'nin bir sulama plânı tesbit edilemez. Ziraat Vekili; «Ben geçen konuşmamda böyle bir ilgisizlikten bahsetmedim» dediler. Ben sayın Vekili sadece plân koordinasyonu için uyarmak istedim. Bundan evvelki celseyi kasetmedim. Yedi ay evvel buraya teşrif ettikleri zaman bana; «Türkiye'nin zirai sulamasıyla benim alâkam yoktur.» demişlerdi. Bendeniz bunu hatırlattım.

Muhterem arkadaşlarım; bir Devlet zirai sulama plânına esas olarak şunu arz etmek istiyorum; hakikaten ilk temel mesai Ziraat Vekâletinde başlayacak inşaat ve tesisler için paranın sarfı Nafia Vekâletinde olacaktır. Tesisler bitirildikten sonra işin sonu yine Ziraat Vekâletinde olacaktır. Yani her bölgede sulamanın miktarını, evsafını ve şartlarını kendi zirai, fennî bilgilerine istinaden yine Ziraat Vekâleti ilgili bölgelere tatbik edecek. Halbuki meselâ bugün Ziraat Vekâleti bütçesinde toprak tahliline ve sınıflandırılmasına ait para birkaç yüz bin liranın içindedir. Ziraat Vekâleti toprağın tahlilleri ile vasıflandırılmasını tamamen yapmadıkça Türkiye'de toprak sınıflandırılmadıkça yani bütün Türkiye'de Ziraat Vekâleti toprağın vasıf-

landırılması işini bitirmedikçe hangi toprak ne miktar ve ne dercede tuz veya su ihtiva ediyor, bu bilinemez. Ve bunlarsız yapılan bir sulama plânı verimsiz olur. Nafia Vekâletine ilk düşen iş şüphesiz ki, Türkiye'nin su kaynaklarının haritalarını yapmak, yerüstü su kaynaklarıyla bataklık ve yeraltı sularını tesbit etmektir. Aynı zamanda toprağın drenaj ve fizikî, kimyevi vasıflandırılması, haritası da Ziraat Vekâletince (Meteoroloji orta değerleri de birlikte kıymetlenirilecek surette) yapılacaktır. Ondan sonra tesis ve inşaatın icrası safhası Nafia Vekâletince başarılacaktır. Bu Türkiye'de henüz bu şekilde kombine bir mesai şeklinde yapılmamıştır. Haritaya baktığımız zaman gördüklerimiz şu ki taba uymuyor, efendim.

REİS — Vaktiniz tamam beyefendi.

Sual cevaplandırılmıştır, efendim.

2. — *Ordu Mebusu Eşref Ayhan'ın, Gölköy kazası sağlık merkezi inşaatına dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin şifahi cevabı (6/190)*

REİS — Eşref Ayhan arkadaşımız ve Nafia Vekili arkadaşımız buradalar. Suali okutuyorum.

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Öz : Gölköy kazası sağlık merkezi inşaatı hakkında.

Gölköy kazası sağlık merkezi inşaatının temel atma merasimi 1953 yılında yapılmıştır. Hâlâ inşaatın yarım kalmasının sebebi nedir? İnşaat ne zaman bitirilecektir?

Sayın Nafia Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygıyla rica ederim.

Ordu Mebusu
Eşref Ayhan

REİS — Buyurun, Nafia Vekili.

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samsun)

— Ordu Mebusu Eşref Ayhan'ın sorusuna cevabımı arz ediyorum.

Gölköy sağlık merkezi 162 070 lira bedelle mütaahhide 26. VIII. 1953 tarihinde ihale edilmiş ve 8. IX. 1953 tarihinde mukavelesi yapılmıştır.

Mütaahhide gösterilen yerin çürük olması üzerine bilâhara yer değiştirilmiş ve bu inşaat için 10. III. 1956 tarihinde mukavele tadili yapılmıştır. Bu müddet zarfında fiyatla-

rın artması dolayısıyla elindeki iki işten Mesudiye Sağlık Merkezini ikmal etmiş bulunan mütaahhit bu işi yapmaktan izharı aczetmiş ve mukavelesinin tasfiyesi cihetine gidilerek keyfiyet Şûrayı Devlete intikal ettirilmiş ve 5. XI. 1958 tarihinde Şûrayı Devlet kararı istihsal edilmiştir.

İşin yeni bir mütaahhide ihale edilerek yapılması için vilâyete emir verilmiş bulunmaktadır.

REİS — Eşref Ayhan!

EŞREF AYHAN (Ordu) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Nafia Vekiline verdiği cevaptan dolayı teşekkür ederim. İnşaatın taciline yardım dokunur mülâhazasıyla birkaç noktaya temas etmeyi zaruri görmekteyim.

1953 senesinde, Sayın Vekilin ifade ettiği gibi, bu sağlık merkezinin temelinin atılma merasimi yapılmıştır. Bütün kaza halkı hakikaten büyük bir coşkunluk içerisinde davul, zurna çalarak ve kurbanlar kesilerek bu merasimi yapmışlardır. Bendeniz o sırada bu kazada kaymakam bulunmakta idim. 1953 senesinden bu zamana kadar inşaatın yarıda kalmasının sebeplerini Sayın Vekil sadece mütaahhide izafe etmiş bulunmaktadır. Nafia Vekili Bey af buyursunlar, mütaahhidin avukatlığını yapmışlardır. Ben de kaza halkının, Gölköylülerin avukatlığını yapacağım.

REİS — Ne zatîliniz, ne de Vekil burada avukatlık yapmaktadır. Siz mebus olarak sorunuz, vekil de vekil olarak cevap vermektedirler. Buna göre devam buyurun...

EŞREF AYHAN (Devamla) — Efendim, Nafia Vekili Bey, bölge müdürü bulunduğu sırada ve Maarif Vekili olduğu zamanlarda bu kazaya teşrif buyurmuştur. Kazanın hususiyetlerini de gayet iyi bilmektedir. Gölköy kazasının sahile yani hastanenin bulunduğu yere, Ordu vilâyetine mesafesi 72 kilometre olduğu halde yol çok ârızalı olması dolayısıyla taksi ile 3, kamyonla 5 - 6 saatte gidilebilmektedir. Kazanın yolu kışın 3 - 4 ay kapalı kalmaktadır. Bu sırada, bu kazanın 55 bin nüfuslu halkının gerek hafif, gerek daha ağır hastaları vilâyet merkezine gidememektedir. Kaza merkezinde esasen bir hükümet tabibi mevcuttur. Hükümet tabibi şu veya bu sebeple bulunmadığı zamanlarda bu hastalar sağlık memurunun eline kalmaktadır. Bu

sebeple Sayın Nafia Vekili Beyden bilhassa istirham ediyorum, bizzat kendileri işe müdahale ederek, bir an evvel sağlık merkezinin tamamlanmasını temin etmelidirler. Bugün bir kısım yerleri eksik kaldığı için, yıllardır gökmeye mahkûm bulunmaktadır. Bu, nihayet hepimizin olan millî gelirin heba olması demektir. Hepimizi alâkadar eden bir meseledir. Sayın Nafia Vekilinin hassasiyet göstereceğine eminim. Bu sağlık merkezinin tamamlanması için kendisini vazife davet ediyorum.

REİS — Nafia Vekili!

NAFIA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samsun) — Ben buraya çıkıp bu sağlık merkezinden dolayı övünmüş değilim. Hakikaten talihsiz bir eser. Hüsnü niyetle ihale etmişiz; mütaahhit birtakım gayretler sarf etmiş, yer çürük çıkmış, mukavelede tadilat icabetmiş, uzamış, Mesudiye ve Gölköy'dekini yapmış, bitirmiş, bunu yapamamış. Naçar kalmış, mukavelelenmenin tasfiyesi icabetmiş.

Bir kerre ben neden mütaahhitin avukatlığını yapayım? Bu nasıl sözdür? Ben bu sözlerini arkadaşımıza yakıştıramadım ve kendilerine iade ediyorum. Eğer icabediyorsa hepimizin Türk Milletinin avukatlığını yapmamız icabeder. Bu sebeple böyle sözlere hiç ihtiyaç yoktu. 1953 de ihalesi yapıldı, sorularında vardı, bunu söyledim.

Gölköy gibi küçük bir yerde davul zurna çalınmış. Bunu kendisi söylüyor. Hem kendisi o zaman orada kaymakammış. Davul zurnayı herhalde Nafia Vekili değil, oranın kaymakamı çaldırılmıştır. (Soldan, gülüşmeler)

Siz köy okullarının temellerini atarken oralarda davul zurna çaldırdınız, fakat biz sizi muaheze etmedik. Buraya gelip «davul zurna çaldırdınız» diye konuşmanızı doğru bulmuyorum.

Ondan sonra arkadaşım diyor ki; «Gölköy'ün nasıl müşkilât içinde olduğunu Tefik Meri bilir.» Muhterem arkadaşım! Gölköy öyle de Mesudiye öyle değil mi? Hattâ Mesudiye daha uzak daha sıkıntılıdır. bu dâva ele alınmıştır. Bitmiyen işin bitirilmesi için emir verdik, kısa zamanda bitireceğiz. Buraya gelip «Kendilerini hesap vermeğe davet ediyorum» diyorlar. Bunu en kısa bir zamanda yapacağız. İnşallah açılışında davul zurna dinlemeğe sizi de davet edeceğim. (Soldan, alkışlar)

REİS — Şeref Bey, buyurun.

EŞREF AYHAN (Ordu) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Nafia Vekiline hürmetim vardır, ben kendisine her hangi bir hakarete bulunmuş değilim. Eğer ben mütaahhidin avukatı olarak kendisine bir söz sarf etmişsem, ben de kendime o kazanın avukatı olarak o sıfatı izafe etmekteyim. Kaldı ki, avukatlık da küçümsenecek bir meslek değildir.

REİS — Beyefendi, târiz ve hakaret mevzu bahis değildir. Konuşmanıza devam buyurun.

EŞREF AYHAN (Devamla) — Efendim, Sayın Vekil Bey, bir davul zurnadan bahsettiler. Bugün şunu ifade edeyim ki; davul zurna Türk Milletinin tarihinden, mâşerî duygusundan kopup gelen bir sestir. Vekil Beyefendi! (Sağdan : «bravo» sesleri, alkışlar.)

Ben kazanın hususiyetlerini burada dile getirmek istedim. Yüksek Meclisin malûmatı olsun, diye. Vekil Beyefendi esasen bunu bilmektedir ve yolundan, yollarının kapanmasından, o kazanın nüfusundan bahsedişim sağlık merkezinin o kaza için hayati bir ehemmiyeti olduğunu tebarüz ettirmek içindir. Şimdi Sayın Vekil Bey de vazife başındadır, o kazayı iyi bilmektedirler. Kendilerinden istirhamım, bu işi bir an evvel yapsınlar.

REİS — Sual cevaplandırılmıştır.

3. — *Adana Mebusu Hamza Eroğlu'nun, fiyat tesbitleri hususunda Hükümetin salâhiyetine dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/196)*

REİS — Suali okutuyorum.

T. B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine

Aşağıdaki sorunun Sayın Ticaret Vekili tarafından şifahi olarak cevaplandırılmasına delâletlerini saygılarımla rica ederim.

Adana Milletvekili
Hamza Eroğlu

Fiyat tesbitleri hususunda Hükümetin salâhiyetinin hukuki mesnedi nedir?

Bu salâhiyet usulüne uygun olarak kullanılmış mıdır?

REİS — Ticaret Vekili, buyurun.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN (Giresun) — Muhterem arkadaşlar, Adana Mebusu Sayın Hamza Eroğlu'nun, fiyat

tesbitleri hususunda Hükümetin salâhiyetinin hukuki mesnedine dair sualine cevabımı arz ediyorum.

Fiyatların tesbiti hususunda Hükümet salâhiyetinin hukuki mesnedi, Millî Korunma Kanununun 6731 sayılı Kanunla muaddel 31 nci maddesinin birinci bendidir. Mezkûr bentdeki salâhiyete istinaden Hükümet, lüzum gördüğü maddelerin maliyet unsurlarını, bu maliyete zammedilecek âzami kâr hadlerini ve âzami satış fiyatlarını tâyin ve tesbit edebilir. Bu bentte Hükümete verilmiş olan salâhiyet mezkûr maddenin ikinci bendindeki yasak hükümü ve Millî Korunma Kanununun ceza hükümlerini ihtiva eden beşinci fâslındaki maddelerle de teyidedilmiştir.

Bu salâhiyetlere istinaden, hiçbir iktisadi ve makûl sebebolmadığı halde anormal yükseklikte müşahede olunan ihtiyaç maddelerinin fiyatları, K/1124 sayılı Kararın verdiği salâhiyete de dayanılarak, gerekli tetkikat alâkalı organlara yaptırıldıktan sonra, Vekâletimizce tâyin ve tesbit olunmaktadır.

Zaruretler zail oldukça bu kararların kaldırıldığı da malûmdur. Nitekim bugün fiyatları bu suretle tesbit edilmiş olan maddelerin sunulara inhisar etmektedir.

1. 84 - 86 ve 74 - 76 randımanlı tanelar,
2. Beş büyük vilâyetimizde koyun, kuzu ve sığır etleri,
3. Pirinç ve fasulye,
4. Süt, süt mamulleri ve yumurta,
5. Zeytin yağı ve ayçiçeği yağı gibi nebati yağlar.

Kanunun verdiği salâhiyetler maksada ve usulüne uygun olarak kullanılmakta bulunulmuştur.

REİS — Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Muhterem arkadaşlarım, 30 Mayıs 1958 tarihinde sormuş olduğum bu sorunun sebebi şudur : 1958 yılı bütçesi Bütçe Encümeninde görüşülürken, Sayın Ticaret Vekili Abdullah Aker'in de hazır bulunduğu bir celsede, Hükümetin fiyat tesbiti hususunda almış olduğu kararların mesnetsizliği mevzuabahsolmuş ve kendisine anlatılmıştı. Mütaakip aylarda fiyat tesbitleri hususunda alınan kararlar bizi bu soruyu sormaya mecbur etmişti.

Mesele nedir? Mesele, alınan bu kararların hukuki mesnetten mahrum olduğudur.

Müsaade buyurursanız şimdi izah edeyim : Millî korunma Kanunu muayyen sahalarda Hükümete buhran zamanlarına, fevkalâde hâllere mahsus olmak üzere, kaideler koymak salâhiyetini tanımıştır. Fevkalâde hâller ve buhranlı zamanların rejimi hukuk dışı veya hukuk üstü bir rejim değildir. Hükümete tanınan bu salâhiyetler hukuk kaidelerinin üstüne çıkılarak keyfi bir şekilde istimal olunamaz. Bu kararlar, tekml idari tasarruflar gibi, idari ve kazai murakabeye tâbidir. Bu kararlar da tekml idari tasarrufatta mevcudolan sebep, salâhiyet, usûl ve şekil, mevzuu ve maksat unsurlarının bulunması lâzımdır. Sözü geçen kararnamelerin sebep, unsurlarını istinadettikleri kanunlardaki hâdiseleri teşkil eder. Kanunda fevkalâde halin tahdidî olarak tesbit edilmiş olması Hükümetin alacağı kararların sebebini ortaya koymuş olur. Bu hâller kanunun birinci maddesinde zikredilmiştir. Sebep, unsuru mevcud olmadığı takdirde alınan karar hukukan muteber değildir. Yukarıda belirtildiği üzere maksat unsuru bakımından alınan kararların neşredilmesi lâzımdır.

Millî korunma Kanununun 1 nci maddesiyle Hükümet fevkalâde hâllerde Devletin bünyesini iktisat ve Millî Müdafaa bakımından takviye maksadiyle kararlar almak yetkisini haizdir. Bu maksada aykırı olarak alınmış olan kararlar maksat unsuruna göre hatalıdır, kusurludur.

Diğer taraftan Millî korunma Kanununun bir tabikâtı olarak yapılan fiyat tesbitlerinin hakkaniyet ve adalet prensiplerine uygun olması iktiza eder. Millî korunma Kanununun 31 nci maddesinin ilk fıkrasının ilk bendine göre alınmış olan bu karar adalet ve hakkaniyetten uzak bulunmamalıdır.

Bu karar hukukun umumi prensiplerine, hakkaniyet ve adalet prensiplerine aykırıdır. Şöyle ki: alınmış olan karar, maliyet unsuru nazarı itibara alınacak ve kanunen tâyin edilen muayyen bir kâr haddinin de maliyet unsuruna ilâvesini icabettirecektir. Maliyet unsuru gözeltilemezsiniz, kâr haddi nazarı itibara alınmaksızın yapılan fiyat tesbiti hukuku umumi prensiplerine, hakkaniyete ve adalete aykırıdır. Bu

hususla müsaade buyursanız, Odalar Birliği'nin 1958 yılı faaliyet raporunun 19 ncu maddesinde işaret edilen bir hususu Yüksek Heyetine açıklayayım. Orada şöyle deniyor, aynen okuyorum.

«Fiyat tesbiti sistemine girilirken hangi maliyetlerin esas ittihaz edilmesini zaruri kılan temel prensip gözden uzak tutulmuş, hayatı ucuzlatmak gayesiyle maliyetten düşük perakende satış fiyatları tesbit edilmiştir. Ayrıca, bütün Türkiye'de her bölgede aynı perakende fiyat tesbit edildiği cihetle malların tedavülü felce uğramıştır. Bu suretle borsa fiyatları ile mal mübayaaya eden tüccar ve fabrikatör büyük zararlara duçar olmuştur. Böylece Hükümet, fiyat tesbiti hususunda kendine tevdi edilen salâhiyeti iyi niyetle kullanmamış ve keyfi hareket etmiştir. Netice itibariyle Hükümete tanınan takdir salâhiyetini iyi kullanmaması, alınan kararların hukuki mesnetten mahrum olduğunu göstermesi bakımından, hatalı ve sakattır.»

REİS — Sual cevaplandırılmıştır.

4. — *Adana Mebusu Hamza Eroğlu'nun, yerli yapağı fiyatlarının tesbiti hakkındaki kararın neye müsteniden alındığına dair sualine Ticaret Vekili Hayrettin Erkmen'in şifahi cevabı (6/199)*

REİS — Suali okuyoruz.

30. V. 1958

T.B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine

Aşağıdaki sorunun Sayın Ticaret Vekili tarafından şifahi olarak cevaplandırılmasına delâletlerini saygılarımla rica ederim.

Adana Milletvekili
Hamza Eroğlu

28 Mayıs 1958 tarih ve 9917 sayılı Resmî Gazetede müntezir tebliğle, yerli yapağı fiyatlarının tesbiti, 1957 Kasım ayından itibaren alınan bâzı maddelerin fiyat tesbitlerine dair kararların iktisadi ve ticari hayatımızdaki müspet ve faydalı tesirlerine müsteniden mi alınmıştır?

Sözü geçen fiyat tesbitlerinin iktisadi ve ticari hayatımızdaki müspet ve faydalı tesirlerinin müşahedesi ne gibi kıstaslara müstenittir?

REİS — Ticaret Vekili, buyurun.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN (Giresun) — Muhterem arkadaşlar, yerli

yapağı fiyatlarının tesbiti hakkındaki karar, bu madde fiyatlarında müşahede edilen anormal yükselişler sebebiyle verilmiştir.

Yerli yapağı âzami satış fiyatlarının tesbiti, İstanbul Ticaret Borsası, Sümerbank, Türkiye Yapağı ve Tiftik Anonim Şirketi mübayaaya fiyatlarının ve Türkiye Odalar Birliği tarafından teklif olunan fiyatların tetkiki sonunda yapılmıştır.

Bu tesbitin gayesi, sınav maliyet unsurlarının istikrara kavuşturulması ve spekülâtif hareketlerin önlenmesidir.

İşbu tesbit ameliyesi Sanayi Vekâleti ile bilmutabaka yapılmış ve müştereken ilân olunmuştur.

REİS — Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Muhterem Vekil Beyefendi arkadaşımıza çok teşekkür ederim. Yalnız sualimi yanlış anlamışlar, eğer müsaade buyursanız sualimi tekrar okuyayım.

REİS — Buyurun.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Bendeniz yalnız yapağı fiyatlarının tesbiti meselesini ele almadım, bendeniz yerli yapağı fiyatlarının tesbiti dolayısıyla fiyat tesbitlerinin aktüel hale getirmeyi mevzuubahsettim. Reis Beyefendi, sualden bir nüsha varsa rica edeyim.

REİS — Buyurun.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Okuyorum :

(28 Mayıs 1958 tarih ve 9917 sayılı Resmî Gazetede müntezir... tebliğle yerli yapağı fiyatlarının tesbiti, 1957 Kasım ayından itibaren alınan bâzı maddelerin fiyat tesbitlerine dair kararların iktisadi ve ticari hayatımızdaki müspet tesirlerine müsteniden mi alınmıştır?

Sözü geçen fiyat tesbitlerinin iktisadi ve ticari hayatımızdaki müspet ve faydalı tesirlerinin müşahedesi ne gibi kıstaslara müstenittir?)

(Ticaret Vekiline hitaben) Rica edeceğim. Eğer hazırlıklı değilseniz, mühlet isteyin.

REİS — Siz devam edin efendim.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Cevabını versinler, ondan sonra cevaplandırayım.

REİS — Siz konuşmanızı yapın.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Bendeniz iniyorum. Cevap versinler; tekrar çıkarım.

REİS — Ticaret Vekili.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN (Giresun) — Muhterem arkadaşlar; Hamza Eroğlu arkadaşımızın sualini, emin olunuz

ki, birkaç kere okudum. Bir kere de burada kendisi okudu. Fakat bir kere ne kulaktan okunduğu takdirde anlaşılması mümkün, ne de metne ne kadar eğilirsenez eğiliniz, anlaşılması mümkün değildir. Özür dilerim, belki ilmî, belki biraz muğlâktır, onun için anlayışlamıyor. «Benim maksadım diyor; bütün fiyat tesbitlerinin mekaznizmasını harekete getirmektir.» Bunu sorun arkadaşım, «Fiyat tesbiti politikasından müspet neticeler alındığına inanıyor musunuz?» deyin; ona göre cevap vereyim. «Yerli yapağı fiyatlarını niçin tesbit ettiniz?» diyor, birinci fıkra. Ben de cevap verdim. Görülen fiyat yükselişleri anormal telakki edilmiş ve maliyete istikrar vermek için fiyat tesbiti cihetine gidilmiştir, dedim.

İkinci fıkrayı da beraber okuyolım: «Sözü geçen fiyat tesbitlerinin iktisadi ve ticari hayatımızdaki müspet ve faydalı tesirlerinin müşahadesi ne gibi kıstaslara müstenittir?» Müshade kıstasa dayanmaz, belki müşahadeden kıstas çıkar. Eğer sorunuzu bu şekilde anlaşılır bir halde sorsaydınız niçin cevap vermiyelim. Şu kadar fiyat tesbit edilmiştir, bunda zamanın iktisadi ve ticari şartları nazara alınmıştır, onun için tesbit edilmiştir dedik.

Konjoktür ve ekonomik şartlara gelince; şartlar değiştiği için bugün bunlardan vazgeçiyoruz. Yakında topyekûn, bu zaruretlerin menşei olan Millî Korunma Kanununu da ilga etmek üzere Büyük Meclise teklifte bulunacağız.

Mesele bu kadar açık ve basit iken buna ilmî turnür vermeye, mevzuu muğlâk hale getirip maksadı kendileri konuştuktan sonra anlaşılır duruma sokmaya ne lüzum var? Maksadınız eğer fiyat hareketlerine dair malûmat talebetmek ise bu, açıkca sorulurdu, cevap da alınırdı. Eğer sorunuz bu maksada müteveccih ise cevabını verdim; bunun beş kalem, beş grup eşyanın fiyat tesbitlerine inhisar etmekte olduklarını sarahatle beyan ettim. Yine tekrar edeyim, bütün bunların menşei teşkil eden Millî Korunma Kanununun ilgası da yakında Yüksek Heyetinizin kararına iktiran edecektir.

REİS — Hamza Eroğlu.

HAMZA EROĞLU (Adana) — Muhterem arkadaşlarım; muhterem Vekil Beyin son cümleleriyle sözüme başlayacağım. Kendilerine ya-

kıştıramadım. Belki beraber dolaştığımız fakülte koridorlarını hatırlarlar.

REİS — Rica ederim, mevzu içinde kalınız.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Rica ederim Reis Bey, kendileri beni «ilmî turnür hevesiyle» diyerek itham ettiler.

TİCARET VEKİLİ HAYRETTİN ERKMEN (Giresun) — Siz de beni anlayışsızlıkla itham ettiniz.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Rica ederim, sizin şahsınıza karşı daima hürmet duydum ve her arkadaşına karşı aynı şekilde davranmayı şiar edinmişimdir.

REİS — Hamza Bey, lütfen mevzu içinde devam edin.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Biraz zahmet buyursalardı mutlaka sualimin cevabı ortaya çıkardı, sorum gayet aşikârdır. Sözü geçen fiyat tesbitlerinin iktisadi ve ticari bakımdan bir faydasını müşahade ettiniz mi ve bu müşahadeniz ne gibi kıstaslara dayanmaktadır? Şekindedir. (Soldan : «Yine anlamadık» sesleri) Rica ederim arkadaşlar; suali soran ne gibi maksat takibettiğini sizlere açıklamak şartıyla soruştur. Sualin altında hiçbir gizli maksat yoktur.

Muhterem arkadaşlarım; sayın Vekil Millî Korunma Kanununun kaldırılacağından bahsediyor. Memnun olduk. Şu bakımdan memnun olduk : Biz bunun kaldırılması yolunda çoktan beri gayret sarf ediyoruz. Halk Partisi bunu programına koymuştur, bu bizim dâvamızdır. Bu, sizin de dâvanızsa hürmetle selâmlarım.

Millî Korunma Kanununun 3 ncü maddesi Hükümete fevkâlâde hallerin hitam bulduğu hususunda salâhiyet vermiştir. Hükümet isterse fevkâlâde halin hitam bulduğunu hemen ilân eder ve Millî Korunma Kanununu kaldırır.

REİS — Rica ederim, Millî Korunma Kanununun üzerinde konuşmuyoruz.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Vekil Bey bahsetti, efendim.

REİS — O size bilgi vermek için söyledi. Yoksa mütalâa dermeyer etmedi. Rica ederim, sorunuz içinde kalınız.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Pekâlâ Reis Bey, istediğiniz gibi konuşacağım. Vekil de istediği şekilde konuşsun.

Muhterem arkadaşlar; fiyat tesbitleri gayri-âdilâne olmuştur. Hükümet bunları yaparken salâhiyetsiz bir şekilde yapmıştır. Bundan evvelki sorumuzda açıkça belirttiğimiz gibi, fiyat tesbitleri yükselişleri tahrik etmiştir. Kónjonktür dairesinin 1948 senesine esas olan müş'iresi Aralık için 182, Eylül için 220 rakamlarını verir, 9 ay içinde % 20.9 gibi bir yükseliş kaydetmiştir. Fiyat tesbitleri birçok maddenin buhranına sebeb olmuştur ve memlekette artık bir dar-bı mesel haline gelen madde buhranı ve sıkıntı-sını yaratmıştır, gayriiktisadi bir karardır.

Çok muhterem arkadaşlar; Millî Korunma Kanununa müstenit fiyat tesbitleri birçok kimse-lerin ıstırabına, feveranına sebeb olmuştur. Me-selâ pamuk fiyatlarının tesbiti Egeli tüccar ve sanayicileri mutazzarır etmiş ve durumlarını Sayın Celâl Bayar'a, Adnan Menderes'e ve Re-fik Koraltan'a telgrafla bildirmelerini intaet-miştir.

REİS — Hamza Bey, bir dakikanız kalmıştır.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Ehemmiyet arz eden bir örnek olması bakımından çekilen telgraftan bir pasajı işaret edelim.

«Mübayaaları meşru ve hattâ doğrudan doğruya müstahsıldan intikal ettiği cihetle her tür-lü spekülâtif hareketin dışındadır. Tesbit edilen fiyatların Ege bölgesinde pamuk ticareti ile uğ-raşan her tüccarı, sayısı 300 e varan Çırçır fab-rikasını doğrudan doğruya iflâsa sürüklemesi ve bunun neticesi bütün ticaret âlemine sirayet edecek büyük zarar ve çöküntülerin..

REİS — Cümlemenizi tamamlayın, efendim.

HAMZA EROĞLU (Devamla) — Gelmesi hattâ pek çok bankanın sarsılması, hepsinin üs-tünde Ege pamukçülüğünün yıkılması neticesini doğurmuştur.

REİS — Hamza Bey, vaktiniz dolmuştur.

Sual cevaplandırılmıştır.

Sözlü sorulara ayrılan vakit dolduğundan ruznamenin diğer maddelerine devam ediyoruz.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Tebliğat kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105)*

REİS — Muvakkat Encümene verilmiş bu-lunan maddeler hakkında encümen mazbatası he-nüz gelmediğinden diğer maddeye geçiyoruz.

2. — *Sakarya Mebusu Nusret Kirişcioğ-lu'nun, Devlet Şûrası Kanununa ek 6716 sayılı Kanununun 1 nci maddesine bağlı cetvelde deği-şiklik yapılması hakkında kanun teklifi ve Dahiliye ve Muvakkat Encümen mazbataları (2/129)*

REİS — Dikkate alınan takrir ile birlikte verilmiş bulunan madde encümenen gelme-miştir. Bu itibarla diğer maddeye geçiyoruz.

3. — *Balya kazası Bengiler köyünden 82 sayılı hanesinde kayıtlı Tahsinoğlu Ahmet Yaltı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatası (3/227) (1)*

REİS — Mazbatayı okuyoruz.

(Adliye Encümeni mazbatası okundu.)

(1) (29) S. sayılı matbuu zaptın sonundadır.

REİS — Mazbata hakkında söz istiyen var mı?.. Yok. Mazbatayı reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci müzakeresi yapılacak maddelere geçi-yoruz, efendim.

4. — *Muhtelif kanunlarda geçen Ordu Müfettişliği unvanının Ordu Kumandanlığı olarak değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatası (1/206) (1)*

REİS — İkinci müzakeresi olduğuna göre birinci maddeyi okuyoruz, efendim.

Muhtelif kanunlarda geçen Ordu Müfettişliği unvanının Ordu Kumandanlığı olarak değiştirilmesi hakkında Kanun

MADDE 1. — Muhtelif kanunlarda geçen Ordu Müfettişliği unvanı (Ordu Kumandanlığı) olarak değiştirilmiştir.

REİS — Tadilname yoktur. Maddeyi rey-le-rinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(1) Birinci müzakeresi 21 nci İnikat zaptın-dadır.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

REİS — Tadilname yoktur. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Lâyihamın heyeti umumiyesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — *Nakil vasıtaları hakkındaki Kanuna ek kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (1/239) (1)*

REİS — İkinci müzakeresine devam ediyoruz. Birinci maddeyi okuyoruz.

Nakil vasıtaları hakkındaki Kanuna ek Kanun

MADDE 1. — Nakil vasıtaları hakkındaki 3827 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvele Üniversite rektörleri için birer binek otomobili eklenmiştir.

REİS — Tadilname yoktur. Birinci maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

REİS — Tadilname yoktur. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Lâyihamın heyeti umumiyesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Usul hakkında.

REİS — Neye dair efendim?

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Sözlü sorulara ait müddetin yanlış tatbik edildiğine dair.

REİS — Saat dolduğu halde bir teklif gel-

(1) Birinci müzakeresi 22 nci İnikat zaptındadır.

mediği için sözlü sorulara ait müddetin bittiğini bildirdim. Eğer bir teklif gelseydi bu teklifi Heyeti Umumiyeye arz edip kararına müracaat edecektim.

ŞAHAP KİTAPÇI (Tokad) — Evvelce bunun aksini yapmıştım.

REİS — Bugün bu yolda bir teklif gelmedi. Riyaset ancak Nizamname hükmünü tatbikle mükelleftir.

Ruznameye devam ediyoruz.

6. — *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolan İstimlak ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihası ve Hariciye, Adliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/139) (1)*

REİS — Heyeti umumiyesi üzerinde buyurun, Sabri Dilek.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümetimizle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında imzalanan, 15 Ocak 1957 tarihli İstimlak ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdikini mutazammın Hariciye, Adliye ve Bütçe encümenleri mazbataları huzuru-
nuza gelmiş bulunmaktadır. Bu anlaşmadan ilerde doğacağı şüphesiz bulunan neticeleri milletimizin menfaatleriyle mutabakat halinde görmediğimi ve bu şekilde düşünmenin esbabını Yüksek Heyetinize arz için söz aldım.

Mezkûr anlaşmanın hükümleri Amerika Birleşik Devletleri Hükümetiyle Hükümetimiz arasında teati edilen 15 Ocak 1957 tarihli mektuplarda yer almış bulunmaktadır. Bu hükümlere göre :

1. Türkiye'de yatırım yapan her hangi bir Amerikan vatandaşının memleketimizdeki mameleki müsadere veya istimlak edildiği takdirde, o mamelekin değeri Amerikan Hükümetince takdir edilerek, Amerika'da dolar olarak ilgili Amerikan vatandaşına ödenecektir.

2. Amerikan Hükümeti bu tediyesi ve aşığıda 3 numaralı bölümünde belirtilecek sair tediyeler dolayısıyla, kendi vatandaşlarına halef olarak, ödediği dolarların Türk lirası karşılığını Türk Hükümetinden talep hakkını kazanacaktır.

3. Ayrıca, Türkiye'de yatırım yapmış Ame-

(1) 163 S. Sayılı matbuua zaptın sonundadır.

rikan vatandaşı, bu yatırımı dolayısıyla, Amerika'da Amerikan Hükümetinden gayri bir mabadan tazminat almış ise bu miktar dahi yukarıda mevzuubahis halefiyetin şümulü dâhiline girecek ve yani Amerikan Hükümeti bu gibi tazminat mahiyetli tediyelerden dolayı da Türk Hükümetinden mütalebe hakkını kazanacaktır.

4. Amerikan Hükümeti bu suretle Türkiye'de lehine tahakkuk edecek mebalîğe serbestçe tasarruf hakkını kazanacaktır.

5. — Türkiye Hükümetince Amerikan Hükümetine ödenecek mebalîğin miktarı hususunda iki hükümet arasında anlaşmazlık tahaddüs ederse, mesele bir hakem marifetiyle halledilecektir.

Burada bir istitrat yaparak bir noktaya işaret etmek istiyorum. Bu nokta şudur; bazı muhterem arkadaşlarımıza, bu anlaşmanın karşılıklı olduğuna, yani Amerika'da mameleki müsadere veya istimlâk edilecek Türk vatandaşlarının alacaklarının dahi Türk Hükümetince takdir edilerek Amerikan Hükümetinden talebedileceğine dair, yanlış bir bilgi verildiği hususi görüşlerimizden anlaşılması bulunmaktadır. Halbuki Türk vatandaşlarının Amerika'da yatırım yapmaları mevzuunun bir hayal olduğu veya hiç değilse kayda değer bir kıymet taşıyamıyacağı realitesi bir taarfa; mezkûr anlaşmanın karşılıklı olduğuna dair hiç bir kayıt ne Hükümetin esbabı mucibesinde, ne encümenlerin mazbatalarında ve ne de bizzat anlaşmanın metninde mevcuttur. Anlaşma her noktası ile ve sarahaten Türkiye'de yatırım yapacak Amerikan vatandaşlarının mameleklerinin tek tarafı olarak himayesinden bahsetmektedir.

Daha ilk bakışta ağır şartları havi bulunduğu tebeyün eden mezkûr anlaşmayı Hükümet Yüksek Meclise şu mucip sebeplerle takdim eylemiştir.

1. Türkiye'ye sermaye yatıracak Amerikalı hakiki ve hükmi şahısların memleketimizdeki mamelekleri yetkili Türk makamları tarafından müsadere veya istimlâk edildiği takdirde, bu şahıslar paralarını kendi hükümetlerine takdir ettirerek alacakları ve kendi hükümetlerince verilecek tazminat daha tatminkâr görüleceği cihetle Amerikan sermayedarları Türkiye'ye yatırım yapmağa teşvik edilmiş olacaklardır.

2. Zaten yetkili Türk makamlarına müracaat eden Amerikalı müteşebbisler Türkiye ile Amerika arasında böyle bir anlaşmanın aktedilmiş

olup olmadığını sormakta ve teşebbüslerini anlaşmanın akdine tâlik eylemektedirler.

3. Bu anlaşma o derecede mahzurdan âridir ki, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu neviden anlaşmaları diğer 30 kadar devletle imzalamış bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, böyle bir anlaşmanın Türkiye'miz için taşıdığı mahaziri bilâhara belirtmek üzere burada Hükümet esbabı mucibesinin gayrivârid olduğuna kısaca işaret edelim.

Bir kere, Amerikan Hükümetinin bizimle bu anlaşmayı yaptığı tarihe takaddüm eden zaman içerisinde, 20 Ocak 1954 tarihinden beri Türkiye'de 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu mevcuttur ve 1954 ten 1957 ye kadar geçen üç sene zarfında bir garanti anlaşması bulunmadığı halde Amerikalılar Türkiye'de birçok yatırımlar yapmışlardır. Hattâ 6224 sayılı Kanunun meriyetinden evvelki seneler içerisinde dahi Türk kanunlarının garantisinden başka hiçbir rüchaniyet talebetmeden memleketimize gelmiş Amerikan sermayesi ve Amerikan müteşebbisi vardır. Türkiye'de yapacakları yatırımları böyle bir anlaşmanın akdine tâlik eyleyen Amerikalı müteşebbisler var ise bu durum karşısında onların Türkiye'den bir şeyler koparmaya gayret eden gayriciddî ve - tâbirimi mâzur görünüz - bezirgân düşünceli ticaret erbabı olduklarını ifade ile pek ileri gitmiş sayılmayız.

Kaldı ki, Türkiye'de yatırım yapan yabancı müteşebbisler yalnız Amerikalılardan da ibaret değildir. Holandalı, İtalyan, Fransız, Alman ve sair yabancı devletler tebaası müteşebbisler memleketimizde çok uzun senelerden beri ve bilhassa 6224 sayılı Kanunun meriyetinden sonra pek çok iş sahalarında çalışmaktadırlar. Dünyanın diğer hiçbir Devleti kendi tebaası için bizden hususu garanti istemez ve istiyemezler, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin böyle bir yola gitmesinin esbabını anhyamamakta ve anlasam bile iyi niyetle kabili telif görmekte bendeniz mâzurum.

Amerikadan gayri Hükümetler dahi birgün, en ziyade müsaadeye mazhar olmak için, kapılarımızı zorlarlarsa onlara nasıl cevap vereceğimiz meselesi de cayi teemmüldür. Müspet cevap verdiğimiz taktirde hâsıl olacak durumu, mazinin acı hâtıralarını da nazara alarak, takdir buyurmalarını muhterem arkadaşlarımdan istirham ederim.

Dünyanın 30 kadar diğer Devletinin Amerikaya bu eisten garanti ve imtiyazlar verdikleri meselesine gelince :

Hükümetimize sormak icabediyor, bu Devletler niçin (30 kadar) tâbiri ile ifade edilmişlerdir. Otuz mu, yoksa 28 veya 26 mıdır?

Sonra bu Devletler hangileridir? Bunların arasında İngiltere, Fransa, Hindistan gibi tarih sahibi devletler de var mıdır? Yoksa Filipinler, Guatamalâ veya Venezüellâ gibi devletler mi, Amerikanın şartlarını kabul etmişlerdir?

Bendeniz, bu suallerimle, yalnız Anadolu'da 900 senelik bir mâzisi bulunan, eski dünyanın her yönünde devletler kurmuş, devletler devirmiş bir milletin kimlere kıyas edildiğini öğrenmek istiyorum.

Kaldı ki, iktisaden ilerlemiş devletlerin müstakbel ihtilâflar takdirinde, Amerika ile çekişmeleri ne derece kolay olursa, Türkiye gibi modern iktisada ulaşma gayretlerine daha pek yeni başlamış bir memleketin dev Amerika ile ihtilâf halli o kadar zor olur.

Buraya kadar verdiğim izahatla bu Anlaşmanın tasdiki yolunda ileri sürülen esbabı mucibinin pek kuvvetli olmadığını belirttim zannedirim. Şimdi müsaadenizle Anlaşmanın taşıdığı başlıca mahzurlara işaret etmek istiyorum :

Muhterem arkadaşlar; yüksek malûmlarınızdır ki, Türkiye'de müsadere ve istimlâk, muayyen kanuni eşkâle bağlanmış hukuki muamelelerdir. İstimlâk bedellerine yapılacak itirazların Türkiye'de de müstakil Türk Mahkemesi huzurunda rüyet edileceği ve Türk hâkiminin kararının ihtilâfları katı ve nihai olarak halledeceği cümlece malûm bulunmaktadır. Şimdi biz bu anlaşma ile bedeli istimlâki takdir salâhiyetini Türk makamlarından ve ihtilâfları hal salâhiyetini Türk hâkimlerinden alarak, birinci derecede Amerikan vatandaşı ile Amerikan Hükümetine, ve üçüncü derecede de beynelmîl bir hakeme veriyoruz. Sormak gerektir; bu durum Türk adliyesinin istiklâline ve dolayısıyla Türkiye'nin hükümlerlik haklarına bir gölge düşürmemekte midir?

Çünkü; yer yüzündeki bütün Devletlere ve Türk Milletine tercihan A. B. D. tebaası ve Hükümetine verilen bu tâviz açıkça bir imtiyaz teşkil eylemektedir. Eski ve mâruf tâbiriyle ifade edilecek olursa bu durum imtiyazatı ecnebiyenin ta kendisi, vaktiyle çok canımızı yakmış olan

(Ecnebilerin Osmanlı İmparatorluğundaki imtiyaz ve muafiyetleri) ne benzememekte midir?

1535 te Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa Krallığı arasında imzalanan mahut Anlaşmanın ve bunu takibeden ve genişleten ekleri ve benzerlerinin esbabı mucibeleri dahi aynen :

1. Osmanlı ülkelerine ecnebi çekmek,
2. Osmanlılarla Garplılar arasında ticareti kolaylaştırmak,
3. Garp âleminin iktisadi menfaatlerini korumak,

Şeklinde ifade edilmişlerdi. Bu husus kapitülasyonları etüd eden bütün hukukçu ve tarihçilerce böylece tesbit edilmiş bulunduğu göre kadim anlaşmalarla şimdi tasdiki istenilen anlaşmanın benzerliği derhal meydana çıkmaktadır.

1535 Anlaşmasının zamanla genişleyip nasıl bir şekil iktisabeylediğini muhterem arkadaşlarıma hatırlatmayı zâit addederim. Aslında Fransa'ya bir atıfet olarak verilen bu imtiyazların, hiçbir zoru tazammun etmedikleri halde, asırlar içinde nasıl bir neticeye vardıkları Devletimizden kopan topraklarda türleyen Yunanistan ve Bulgaristan gibi devletlerden tutunuz da, Uzak - Şark'taki Japonya'ya kadar yeryüzündeki Müslüman olmıyan bütün devletlerin bize karşı ne haklar, ne imtiyazlar ve ne muafiyetler kazandıkları yakın tarihimizin ibretli sahifelerinde yer almış bulunmaktadır.

Şimdi daha fazla tafsilâtına girmiyerek yalnız şu noktayı zikredelim ki, 1535 Anlaşması ve diğer Hristiyan devletlere verilen sair imtiyazların tam 400 sene milletimizin en taşınmaz ayak bağı olduğu ve ecnebilerin bunları muhafaza edilmek için Lozan'da bize en ağır tazyikleri yaptıkları, unutulmamak iktiza eder. (İmtiyazatı Ecnebiye) nin en ağır bölümü Türk mahkemelerinin istiklâline ilişkin olanıdır. Şimdi de bu anlaşma ile istimlâk bedellerinden doğacak ihtilâfların Türk mahkemelerinden alınarak bir ecnebi hakeme havalesi istihdaf edilmektedir. Amerikan vatandaşının Türkiye'deki mamelekinin değerini takdir salâhiyeti ise Amerikan Hükümetine verilmektedir.

Bütün bu izahatımla belirtmeğe çalıştım ki, (İmtiyazatı Ecnebiye) kokusu anlaşmada pek zâhirdir. Ancak bendenizi anlaşmaya itiraza sevk eden bu çok mühim sebepten gayri sebepler de vardır.

Anlaşmaya ikinci itirazı şu noktada toplam mümkündür :

Acaba Amerika'lı dostlarımız kendilerine dostça ve atıfet olarak verdiğimiz hakları hüsnü istimal ederek yenilerini almağa istihkak kesbetmişler midir? Bu nokta gerçekten düşünülmeğe değer bir noktadır. Meselâ biz, Türkiye'deki Amerikan askerî personelinin işliyecekleri suçların Amerikan mahkemelerinde muhakemesi esasını kabul ettik. Acaba dostlarımız bu salâhiyetlerini hüsnü istimal ederek milletimize itminan verdiler mi? Meselâ, Eskişehir'de yol kenarında oynayan mâsum Türk yavrularını otomobili ile kovalayıp öldüren Amerikalı çavuşa ne yaptılar? Hatırlarsınız, vahîm hâdiseyi birkaç dolar para cezası ile geçiştiren mahkeme bir Amerikan mahkemesi olmuştur. Elindeki tüfeğin iyi vurup vurmadığını tecrübe için balkonundan, yoldan geçen Türk çocuklarına ateş eden Amerikan askerinin şımarıklığına benzeyen densizlikler dolârla bile cezalandırılmamışlardır.

Böylesine tebaalara malik bir hükümet yarı o tebaalarının haklarını koruyorum bahanesiyle, meselâ Türkiye'deki atelyesi istimal edilen bir Amerikalının halefi sıfatıyla bizden milyonlar talebedecek olursa, hâsil olacak durumu bir düşününüz! Bu gibi vaziyetlerin teker-rürü halinde Türkiye ile Amerika arasında hakem önüne gelecek birçok ihtilâfların zaruri dostluğumuzu gölgelemesi ihtimali hatırdan uzak tutulamaz. Gölgelemecek bir Türk - Amerikan dostluğunun her iki devlete ve dünya sulhüne ne derece zararlı olacağı ise her türlü izahtan vârestedir.

Bütün bu sözlerimle Amerikalı dostlarımızın kendilerine tanıyan hakları hüsnüistimal etmemiş oldukları cihetle daha fazla imtiyaza lâyık olmadıklarını belirttim zannedirim.

Yukarda da arz edildiği veçhile tebaası Türkiye'de yatırım yapmış hiçbir devlet Türk makamlarının hakkaniyetli takdirlerinden ve Türk hâkiminin adaletli kararlarından şüphelenmek cüretini göstermedikleri halde A. B. D. Hükümeti bu cüreti nereden alıyor? Onun tebaaları dahi Türkiye'de herkes gibi Türk kanunlarının himayesi altındadır. Aksine bir düşünce Amerikalıların, Türk makamlarının iyi niyetine ve Türk hâkimlerinin adaletine güvenmedikleri

mânasına gelir ki, bu ithamı müvellidine ret ve iade etmek bizim için şerefli bir vazife teşkil eder.

Muhterem arkadaşlarım; eğer mesele Türkiye'de müsadere veya istimlak edilecek olan Amerikan mamelekinden husul bulacak mebalığın dolâr olarak Amerika'ya transfer edilip ilgili şahsa ödenebilmesi meselesi ise, bu husus mevzuatımızda zaten halledilmiş bulunmaktadır.

6224 sayılı Yabancı sermayeyi teşvik Kanununun 4 ncu maddesinin (a) fıkrasının (2) ve (3) numaralı bölümleri aynen : (Bu kanuna tâbi bir teşebbüsün kısmen veya tamamen tasfiyesi halinde, mâkul fiyatla satış neticesi elde edilen hasılat) ve (bu kanuna göre kurulmuş veya çalışmakta olan bir teşebbüsteki ana yabancı sermayenin kısmen veya tamamen mâkul fiyatla satışı neticesi elde edilen hasılat menşei memleket para cinsiyi ve cari resmî kambiyo rayici üzerinden harice transfer edilir.) diyerek çok açık bir hüküm vaz'eylemiş bulunmaktadır.

Müsadere ve istimlak dahi bir nevi cebrî ve fiyatının mâkuliyeti resmî ve adli mercilerin tasdikinden geçmiş satış olduğuna göre, satış bedellerinin dolâr olarak Amerika'ya transferine hiçbir mâni yoktur.

Hal böyle olduğuna ve müstakil bir devletin hükümlerlik hakları da daha fazlasına cevaz vermediğine göre, A. B. D. Hükümetinin mezkûr garanti anlaşmasını imzalamakta ısrar ve Hükümetimizin dahi buna muvafakat edişinin mâkul hiçbir illeti ve mesnedi kalmamaktadır. İşte bu sebeplerle bendeniz anlaşmaya beyaz oy vermek imkânını bulamamaktayım. Yüksek Heyetinize arz ederim. (Alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, burada bir noktayı da ifade etmek istiyorum.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetiyle Hükümetimiz arasındaki bu anlaşmaya müsbet oy vermeyeceğimi ifade ederken, bendeniz hakikaten bizim için ve dünya için büyük bir değer taşıyan Türk - Amerikan dostluğuna en küçük bir gölgeyi dahi düşürmeyi istihdaf etmedim. Peşinen bu ciheti belirtmek isterim. Türk - Amerikan dostluğu ve ittifakı milletimiz ve dünya milletleri için faydalı olduğuna ve Hükümetimizin bu dostluğa verdiği kıymet ve buna muvazi attığı adımlar için uygun fikirler taşıdığımı da belirtmek isterim.

İLHAN SİPAHIOĞLU (İzmir) — Usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Ne usulü?

İLHAN SİPAHIOĞLU (Devamla) — Hariciye Vekili yok.

REİS — Daha evvel bir defaya mahsus olmak üzere geri bırakılmıştı, Devlet Vekili arzı cevabedecektir.

Buyurun, Abdullah Aker.

DEVLET VEKİLİ ABDULLAH AKER (İzmir) — Hariciye Vekili arkadaşımız yok. Sabri Dilek arkadaşımızı dinleyince müdahale etmek mecburiyetini hissettim. Bütçe Encümeninde bu kanunun raportörü olarak bulunuyordum. Sabri Dilek arkadaşımızın beyanları ile bunun hiçbir alakası yoktur. Kendileri işi tamamen ayrı cepheden mütalâa etmişlerdir. Amerika Hükümetinin verdiği garantiyi gösteren bu kanunla ne kapitülasyon, ne de başka bir imtiyaz bahis mevzuu değildir. Amerika'dan buraya gelecek olan her firmaya verilmiş bir hak yoktur. Amerika Hükümeti müracaat eden Amerikan firmalarından dilediği takdirde bâzılarının Türkiye'ye gelmesini garanti eden bir tekliftir. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile buraya gelmiş olan her firmaya bu hak tanınmış değildir. Amerikan firmaları kendi Hükümetine müracaat ederek ben Türkiye'de şu nevi tesisler kuracağım, bu nevi tesisler için siz bana bir garanti verir misiniz diyor, onun için de kendi Hükümetine münzâm bir prim ödüyor. O da diyor ki; şu kadar para yatırırsanız parayı Amerika'da ödemeyi kabul ederim. Hâdise böyle iken nedense arkadaşımızın bu şekilde konuşmasını bir türlü anlayamadım. Sayın Başkandan rica ediyorum, Hariciye Vekili arkadaşımızın bulunduğu bir celsede müzakere etmek üzere bu tasarayı geri bıraksınlar. Konuşmalar çok ağırdır, teklifde her hangi bir aykırılık yoktur.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Encümen.

BÜTÇE ENCÜMENİ M. M. BEHZAT BİLGİN (İzmir) — Muhterem arkadaşlarım; bendeniz Sabri Dilek arkadaşımın buradaki konuşmasını hakikaten hayretle dinledim. Âdetâ Türkiye'de, kapitülasyonlar ihya ediliyormuş, Amerikan Hükümeti bizim Hükümetimizi her hangi bir cephede zorluyormuş ve veril-

mesi muvafık olmıyan birtakım imtiyazlar ve vâhiliyormuş gibi konuşular.

Ben zannediyorum ki, arkadaşımız ne kanunun esbabı mucibesini ne de anlaşma metnini okumadan veyahut bunlardan tamamen zıddına mâna çıkararak konuşmuş oluyorlar.

Şimdi, esbabı mucibe lâyihası sarihtir. Burada bakınız ne diyor : İktisadi İş Birliği Kanununun 111 B 3 neü maddesi yabancı memlekette yatırım yapan Amerikan vatandaşlarına iki nevi garanti tanımaktadır. Bu, Amerika'nın kendi kanunudur. Yani Amerika'nın İktisadi İş Birliği hakkında neşrettiği bir kanundur. Bu kanunla tanınan garantiler nelerdir? Yani Amerika'nın kendi vatandaşlarına icabında tanıyacağı garantiler nelerdir? «Bunlardan birincisi konvertibilite garantisi olup Amerikan vatandaşlarının yabancı memleketlerde yapacakları yatırımların amortisman payları ile teşebbüs kârının ve tasfiye halinde tasfiye bedelinin dolâra tahvilini derpiş etmektedir. Bu hususta Hükümetimiz ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Kasım 1951 tarihinde imzalanmış ve 6791 sayılı Kanunla kanuniyet kesbetmiş bir anlaşma mevcut bulunmaktadır.»

Bir defa bu birinci fıkra üzerinde duralım. Sabri Dilek arkadaşımız bunu tetkik etmemiş bulunuyorlar. Daha evvel Amerikan vatandaşlarının amortisman paylarının ve teşebbüs kârının tasfiyesi halinde tasfiye bedellerinin dolâra tahvilini temin hususunda Amerika garantisinin Hükümetimizce kabulünü tazammun eden 6791 sayılı lâyiha kanuniyet kesbetmiştir.

Şimdi bu birinci hususta bizim Amerika ile yaptığımız anlaşmanın mahiyeti nedir? Bunu arkadaşımızın tetkik etmesi icabederdi. Anlaşmanın mahiyeti şudur : Amerika Hükümeti diyor ki, ben kendi tebalarımın ecnebi memleketlerde yapacağı işler dolayısıyla o memlekette istimlak ve istimval ve sair sebeplerle uğriyacıkları muamele veyahut bu memleketlerde kendi kanunları ile verilmiş olan hakların tamamii icrası bakımından birtakım garantiler verdim mi? Veriyorum. Türkiye'deki işlerine de bu garantiyi yani Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Amerikan yardım anlaşmaları mucibince, döviz bakımından Amerika'dan alacaklı durumda bulunuyor. Amerika bize her sene 80 - 100 milyon dolârlık döviz yardımı yapar. Türkiye Cumhu-

riyeti Hükümeti bu meblâğları Amerika'dan alacaklı bulunur. Amerika bize diyor ki, Türkiye'de bulunan bir Amerikalının bedeli transfer edilmek icabeden bir malı istimlâk edilecek olursa, Yabancı sermayeyi teşvik Kanunu mucibince, transfer etmeyi kabul ettiğiniz miktarlar üzerinden, bu meblâğları sizin hesabınızdan ben ödiyeyim. Buna razı mısınız, diyor.

Sabri Dilek arkadaşımız, istimlâk için yahut transferler için hususi bir anlaşmaya lüzum yok, dedi. «Çünkü biz bunları transfer etmeye mecburuz.» dedi. Burada yapılan da bu mecburiyetin ifadesinden başka bir şey değildir. Amerikan vatandaşlarının bizim kanunlarımıza vukuf kesbetmemiş olması veya vukufu olsa da bir yabancı zihniyetle kâfi itimat beslememesi karşısında Türkiye Hükümeti, Amerikan Hükümetinin kendi vatandaşlarına konvertibilite garantisini kabul etmiş bulunmaktadır.

Esbabı mucibe lâyihasının ikinci fıkrasına geçiyorum :

«Bu da, yabancı memlekette yatırımda bulunan Amerikan vatandaşına ait teşebbüsle ilgili mamelekin müsadere veya istimlâke tâbi tutulması halinde mâruz kalınacak zararın kendilerine Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince dolârla tediyesini ve dolayısıyla alacaklı durumun şahıslardan Amerikan Hükümetine intikalini mümkün kılmaktadır.»

Bunda da hiçbir imtiyazın gölgesinin gölgesi mevcut değildir.

Şimdi bir defa Sabri Dilek arkadaşımızın dediği gibi değildir mesele. Biz buraya Enebi Sermayesini Teşvik Kanunu ile celbettığımız Amerikan sermayesinin her hangi bir kısmını istimlâk edecek olursak bunu transfer etmeye mecburuz. Arkadaşımız da beyan ediyor, bizim kanunlarımız bunu tanımaktadır. Ama Amerikan vatandaşı, Amerikan Hükümetine gidiyor, diyor ki, siz bunu garanti ederseniz Türkiye'ye gideyim. Amerika Hükümeti de kendi kanunu mucibince garanti veriyor. Şimdi her hangi bir hükümete ve tebaasına her hangi bir imtiyaz mı tanıyoruz? Arkadaşımız dedi ki, bizim mehkemelerimize, kanunlarımıza emniyet etmiyorlar? Kim demiş emniyet etmiyorlar, nereden çıkarıyorsunuz bunu? Bu garanti Anlaşmasından dolayı Türk Hükümeti Amerikan malını istimlâk edemez diye bir hüküm var mıdır? Bilâkis istimlâk eder

diyor. İstimlâk ettiği takdirde bedelini kendi kanunları mucibince öder, transferi gerekirse dolâr olarak öder. Şimdi Türkiye'nin her hangi bir anda tediye muvazenesinin muazzam olabileceği, keşke ecnebi sermayesi Türkiye'ye o kadar bol miktarda girmiş olsun, muazzam olan istimlâk miktarlarının transfere müsaidolup olmadığını Amerikan vatandaşı bilemez. Amerika'lı vatandaş ben giderim orada 10 milyon, 20 milyon, 100 milyon yatırım yaparım, fakat İran petrollerinde olduğu gibi - Bu Türkiye'ye emniyetsizlik değil - hükümet tarafından nasyonalize edilir, bir istimlâk olursa benim halim ne olacaktır diyor. Bunun üzerine Amerika kendi vatandaşına garanti vermektedir. Burada Türkiye'ye itimatsızlığın bir şemmesi yoktur. Türk mahkemelerine karşı mutavaatsızlığın da bir şemmesi yoktur. Türkiye mahkemelerinin salâhiyetini her hangi bir noktada tahdit eden en küçük bir hüküm yoktur. Amerikan Hükümeti diyor ki, size her sene 80 - 100 milyon dolâr ödeme yapmaktayım. Bunu her sene ödüyorum ve ödemeye de devam edeceğim. Bir Amerikalı'nın bir malı istimlâk edilecek olursa her sene size vermekte olduğum paradan bu Amerikalı vatandaşın yapmış olduğu yatırımı garanti edeceğim. Böyle bir istimlâk sebebiyle ödeme yapılması gereğince sene sonunda size verilen paradan tenzil edilecektir, diyor. Mesele bundan ibarettir. Burada itimatsızlığın, Türk hukuku hükümransını tahdininin, burada adaletimizin itibarının tenkisi ve mahkemelerimizin salâhiyet ve hükümlerine ecnebilerin de Türkler gibi ittıba etmemesi gibi en ufak bir şey yoktur. (Sağdan, var sesleri) Var diyen arkadaşta hitab ederim, gelip «bu Anlaşmanın şu maddesi hükümranlılık hukukumıza aykırıdır» demeleri lâzımdır.

Anlaşma, arz ettiğim veçhile Türk umuru dâhiliyesine müdahale teşkil etmez, sadece Amerika kendi kanunları mucibince kendi tebaalarının hukukunu garanti ediyor. Böyle bir hal olduğu takdirde gelip benden bedelini alacak diyor. Neye müsteniden Pek tabii olarak Türk mahkemelerinin kararına müsteniden alacak. Bunun dışında bir karar ve hareket bahis mevzuu olmaz. Mesele arkadaşımız tarafından tetkik edilmeden ve tamamen hissi bir zaviyeden mütalâa edilerek itiraz edilmektedir. Rica ederim, böyle bir meselenin Amerikan ordusunun Türkiye'de

bulunan mensupları tarafından her hangi bir trafik kazası ile ne ilgisi, ne alâkası vardır? Bu mesele, Amerika'nın Türkiye'ye karşı bir nevi cebir istimal edeceğini iddia etmeye nasıl hak verir?

Türkiye - Amerika arasındaki münasebetler tamamen karşılıklı esasa dayanır ve tamamen mütekebil emniyet içinde ve dostanedir. Hiçbir şekilde Türkiye'nin dâhili meselelerine müdahale ihtimali ile katıyen alâkası yoktur. Türkiye'nin hukuku hükümlerini ihlâl edecek bir tarafı yoktur ve olamaz. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da münasebetlerimiz son derece dostane münasebetlerdir. Bu münasebetlerin bozulması ile menfaatli kimseler olabilir. Biz bu münasebetlerin hakiki mânasını takdir eder durumdayız. Münasebetlerimiz hayrihahanedir. Yardımlara aynı görüşle devam edilmektedir. Bu anlaşmalarda kapitülasyon tehüm ettirecek hiçbir nokta yoktur. Kapütüler birtakım imtiyazlara kadar uzanan hiçbir şey asla mevcut değildir. Mevudolsa Türkiye Büyük Millet Meclisi bunun tamamen aynı olan bir anlaşmayı, 6791 sayılı Kanunla kabul etmiş bulunmazdı. Bu tamamen Amerikan Hükümetinin, Türkiye lehinde, kendi tebaasıyla yapmakta olduğu, Amerikan sermayesini Türkiye'de iş teşvik bakımından verdiği bir garantidir. Bunu imzaya zaten bizi zorlamamışlardır. Esbabı mucibe lâyihası tetkik edilirse görülür ki; Amerikan Hükümeti bize müracaat ettiği zaman şöyle diyor; ben bir kanun yaptım; tebaalarım bu garantiyi verdim, eenebi memleketlerdeki envestismanları için bu garantiyi verdim. Bundan otuz memleket istifade etmek istediler. Ve onlarla bu anlaşmayı yaptım. Siz de böyle bir anlaşma yapmak isterseniz Türkiye'de iş yapacak olan Amerikan vatandaşlarına da bu garantiyi teşmil edelim.

Bu anlaşma munhasıran Amerika'nın bir dâhili muamelesine imkân vermek içindir. Yani Amerikan sermayesinin Türkiye'ye gelip yerleşmesi halinde Amerika'nın, vatandaşlarına garanti vermesini temin için akdedilmiştir. Amerikan sermayesinin Türkiye'de iş yapması için yapılmış olan ve bizim dâhili işlerimizle, hükümlerimizle haklarımızla alâkası bulunmayan bir anlaşmadır. Zannederim ki, arkadaşımın tevehhüm ettiği hususlar bu suretle anlaşılabilir bulunacaktır.

REİS — Devlet Vekili Abdullah Aker.

DEVLET VEKİLİ ABDULLAH AKER (İzmir) — Efendim, ikinci defa huzurunuzu ıggal etmemin sebebi şudur : Bize yapılacak olan Amerikan yardımları dolârla yapılacaktır. Orada vâkı tediyatın ve buradaki istimplâkin bedelleri Türk parasıyla yapılacak. Kontr parti tâbir edilen bir hesaptan Amerikalıların Türkiye'deki masraflarına hasredilen ve Türk parası şeklinde mahsubatı yapılacaktır. Tatbikatta şöyle olacaktır. Bir Amerikan firmasının mallarının istimplâke tâbi tutulduğunu kabul etsek bunun bedelini Amerikalıların burada ihtiyar ettiği masraflar karşılığı olarak Amerika'da tediyeye edilecek dolârlardan tenzil edilecektir. Bu, Amerika'nın kendi tebaasına verdiği garantidir, bir nevi sigorta mahiyetindedir. Ben bu parayı ödersem diyor siz de bunu, amortismanları transfer etmezseniz Amerika'da dolâr olarak öderim, sizin hesabınıza geçer. İstimlâk ettiğimiz bedeli, Türkiye'de ihtiyar etmekte olduğumuz masrafları Türk parası olarak ödersiniz. Bu, bu kadar basit bir meseledir. Sabri Dilek arkadaşımın bu şekilde bir konuşma yapacağını hiç de tahmin etmiyordum. Biz eğer transfer edemezsek, dolârımız yoksa Amerika Hükümeti kendi tebaasına, ben dolâr olarak ödiyeceğim, diyor. Bize de diyor ki; siz dolâr olarak ödiyemediğiniz takdirde, kendi kanunlarınıza göre Türk parası olarak bir hesaba yatırın ve benim masraflarımı görün. Mesele bu kadar basittir.

REİS — Sırrı Atalay.. Yok. Esat Mahmut Karakurt.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Urfa) — Efendim, bu mesele Muhterem Devlet Bakanının söylediği kadar küçümsenecek, basit telâkki olunacak bir mesele değildir. Bu kanun lâyihası Hariciye Encümeninden geçerken bu hüküm büyük münakaşaları muciboldu. Biz bu kanunun Türk Hükümlerlik haklarına bir tecavüz olacağını ve bunun bir kapitülasyon kokusu neşrettiğini söyledik. Bu meseleyi Hükümetin izah etmesini istedik. Encümende hariciye temsilcisi meseleyi şu şekilde izah etti ve bilhassa ben hariciye temsilcisinden Amerika Hükümetinin bu nevi muahedeleri yalnız bizimle mi akdettiği, başka devletlerle bu nevi muahede aktedip etmediğini sorduk. Hükümet Mümessili şu cevabı verdi; dedi ki, Amerika Hükümeti birçok Avrupa

devletleri ve bu meyanda İngiltere hattâ Fransa ile de böyle mütakabil garanti mukavelesi akdetmiştir. Bu bir tipik mukaveledir. Türkiye de bu 30 a yakın Devlet arasına girmektedir. Bu dahi birçok münakaşayı muciboldu. Ve arkasından şöyle bir izah yapıldı: Eğer bu tip mukavele yani Amerika'nın bütün Avrupa devletleri dâhil olmak üzere 30 a yakın Devletle yaptığı bu mukaveleyi Türkiye kabul etmediği takdirde Amerika sermayesi Türkiye'ye gelmez. İşte bu şekildeki izah Devlet mümessili tarafından yapıldı, bunun üzerine biz şöyle düşündük: Eğer hakikaten böyle bir mütakabiliyet esası ve bütün Avrupa devletleriyle yapılmış tipik bir mukavele yalnız Türkiye'ye aidolmadığı ve nihayet aksi halde Amerikan sermayesinin Türkiye'ye gelebileceği meselesini nazarı itibara alarak bu kanun encümeninden geçmesini kabul ettik. Fakat şimdi öğrenmiş bulunuyorum ki...

REİS — Esat Mahmut Beyefendi, şu anda dahi müttali olabileceğimiz bir hususu dahi, raporda imzanız bulunmasına ve söz hakkınızı mahfuz tutmadığınıza göre, burada teklif aleyhinde konuşmanıza imkân yoktur.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Devamla) — Aleyhinde bulunmuyorum. Kabul ettiğimizi beyan ettim. Yalnız müzakerenin Hariciye Encümeninde nasıl cereyan ettiğini arz ediyorum. Şimdi Muhterem Trabzon Mebusu arkadaşımın konuşmasından anlıyoruz ki, encümende hükümet temsilcisinin, Amerika'nın, Avrupa devletleri dâhil olmak üzere 30 memleket ile yaptığını söylediği bu mukavenenin içinde ne Fransa, ne İngiltere ve ne de diğer Avrupa devletleri yoktur.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Ben öyle demedim.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Devamla) — Bendeniz şimdi Hariciye Vekilinden şunun sorulmasını rica ediyorum. Aleyhinde konuşmuyo-

rum. Hariciye Vekilinden şunu soruyorum: Bu 30 devlet arasında hangi Avrupa memleketleri vardır? Bunu Hariciye Vekilinden soruyorum.

REİS — Muhterem Esat Mahmut Beyefendi, imzanız bulunan bir rapor aleyhinde konuşmanıza Dahilî Nizamname mânidir.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Devamla) — Her zaman için Hükümetten sual sorabilirim.

REİS — Söz almış daha beş arkadaş vardır. Şu anda bir neticeye varmak için Heyeti Umumiyede karar msabı mevcut değildir.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Bir hususu tavzih için söz rica ediyorum.

REİS — Buyurun.

SABRİ DİLEK (Trabzon) — Efendim, iki küçük hususu kısaca tavzih edeceğim:

Mevzuu tetkik etmeden huzurunuzda geldiğim ithamı reddederim. Mevzuu kendi bildiğim kadarı tetkik ettim; bilmediğim hususlarda benden daha vakıflı ve itimadettiğim arkadaşların fikrini aldım. Binaenaleyh mevzuu çok iyi tetkik ettim.

«Hissî» dediler. Bu doğru olabilir. Vaktiyle bu gibi imtiyazlardan çok çekmiş bir milletin evlâdı olarak bu mevzuda hassas olmamız tabiidir. Bunu muhterem arkadaşlarımız ve Amerikan dostlarımızın mâzur görsünler. Çok çektik böyle, ufak dedik verdik, küçük dedik verdik.

Üçüncüsü, Muhterem Esat Mahmut Karakurt arkadaşımın bana atfettiği bir beyanı var, müsaadenizle bunu da tavzih edeyim. Bendeniz İngiltere yoktur, Fransa yoktur diye bir beyanda bulunmadım, hangi devletler var diye hükümetten sual sordum, bunun dışında bir şey söylemedim.

REİS — 19 Ocak 1959 Pazartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet veriyorum.

Kapanma saati : 17,02

B — TAHRİRİ SUALLER VE CEVAPLARI

1. — Tokad Mebusu Rıza Ulusoy'un, Zile kazası Ağcağaçlı köyü içme suyu tesisinin ikmalinden vazgeçildiğinin doğru olup olmadığına dair sualine Nafia Vekili Tevfik İleri'nin tahriri cevabı (7/275)

20. VIII. 1958

T. B. M. M. Yüksek Riyasetine

Aşağıdaki sorunun Nafia Vekili tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını saygılarımla rica ederim.

Tokad Mebusu
Ali Rıza Ulusoy

Tokad'a bağlı Zile kazasının Ağcağaçlı köyüne getirilmekte olan içme su tesisinin programa alınarak işe başlandıktan ve mühim bir kısmı ikmal edildikten sonra bu işten vazgeçilerek tahsis edilen ve mahalline nakledilen malzemelerin seçimlerden sonra geri alınmasının sebebi nedir?

Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü

Hususi

21

14. I 1958

Özü: Tokad Mebusu Rıza Ulusoy'un Ağcağaçlı köyü içme suyuna dair yazılı sual tahriri Hk.

T. B. M. Meclisi Reisliğine

Ankara

14. XI. 1958 gün ve Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 7. 275/1813 - 7289 sayılı yazınıza cevaptır:

Tokad Mebusu Rıza Ulusoy tarafından verilen Zile Ağcağaçlı içme suyu hakkındaki 20. VIII. 1958 tarihli yazılı sual tahriri aşağıda cevaplandırılmıştır.

Tokad'a bağlı Zile kazasının Ağcağaçlı köyüne getirilmekte olan içme suyuna ait tesislerin inşaatına başlandıktan sonra işin durdurulması sebebi tahkik edilmiştir.

Vilâyetten alınan malûmata göre mezkûr köye getirilecek suyun membaı Salur köyü arazisi dâhilinde olup Salur köylüleri kendilerine ait bulunan suyun Ağcağaçlı köyüne verilmesini istemediklerinden bu iki köy arasında ihtilâf zahir ettiği anlaşılmıştır.

Bu sebeple inşaat zaruri olarak durdurulmuştur. İhtilâf halledilince inşaatı devam edilecek ve Ağcağaçlı köyüne içme suyu getirilecektir.

Bilgi edinilmesini saygı ile rica ederim.

Nafia Vekili
T. İleri

2. — Çankırı Mebusu Dursun Akçaoğlu'nun, kereste ve yakacak ihtiyacının dahilî imkânlarla karşılanıp karşılanmadığına ve bir senede yetiştirilen ağaç miktarına dair sualine Ziraat Vekili Nedim Ökmen'in tahriri cevabı (7/135)

24. IV. 1958

T. B. M. M. Yüksek Riyasetine

Aşağıdaki sorunun Sayın Ziraat Vekili tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâlet buyurulmasını saygılarımla rica ederim.

Çankırı Mebusu
Dursun Akçaoğlu

1. Çeşitli istihsalâtın (Ruhsatlı veya ruhsatsız) senelik miktarı nedir, buna mukabil ağaç yetiştirme miktarı nedir?

2. Memleketin kereste ve yakacak ihtiyacı dahilî imkânlarla karşılanabiliyor mu, karşılanamıyorsa senede ne kadar açık vardır?

3. Hakiki ihtiyacın karşılanabilmesi için Hükümetin düşünce ve tedbirleri nedir?

T. C.

Ziraat Vekâleti
Orman Umum Müdürlüğü

Şubesi : 4. Ks. IV.

H. No. : 4955/56

U. No. : 217

15. I. 1959

Özet: Çankırı Mebusu Dursun Akçaoğlu'nun sual tahriri hakkında.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine
29. IV. 1958 tarih ve Kanunlar Müdürlüğü 7-135/1180-4377 sayılı yazıya karşılık :

Çankırı Milletvekili Sayın Dursun Akçaoğlu tarafından sorulan sualler aşağıda cevaplandırılmıştır:

Saygılarımla arz olunur.

Ziraat Vekili
Nedim Ökmen

1. Orman Amenajman plânlarındaki esaslar dairesinde Orman İşletmelerince yapılan istihsaller seneleri itibariyle aşağıda gösterilmiştir:

Senesi	Tomruk M ³ .	Tel direği M ³ .	Maden D. M ³ .	Sanayi Od. M ³ .	Yekûn M ³ .
1950	571 339	23 432	86 078	22 283	703 132
1951	700 726	37 115	73 726	43 485	855 052
1952	890 072	25 696	73 737	63 673	1 053 178
1953	855 570	33 602	55 606	77 613	1 022 391
1954	980 373	24 972	44 629	271 758	1 321 732
1955	1 119 698	38 357	97 094	54 493	1 309 642
1956	1 306 202	81 885	170 532	91 301	1 649 920
1957	1 385 791	21 730	107 629	37 050	1 552 200
1958	1 519 749	29 792	176 790	33 144	1 759 475

Yakacak odun istihsaline ise :

1950 senesinde 36 797 418 kentalden

1957 senesinde 43 928 107 kentale çıkmış ve

1958 senesinde 48 760 660 kentale balığ olmaktadır.

Bozuk vasıflı ormanlarımızın imarı için 1956 yılından itibaren 3 yıllık bir hazırlık ağaçlama plânı ve 1959 yılından itibaren de 5 yıllık ağaçlama plânı yapılmış ve tatbikatına geçilmiştir.

Bu duruma göre ağaçlanacak sahaların yıllar itibarıyla aşağıda gösterilmiştir:

Ağaçlamanın yapılacağı Ağaçlanacak umumi saha

Yıl	Hektar
1956	2.303
1957	2.265
1958	8.015
1959	20.307
1960	20.307
1961	18.585
1962	19.953
1963	13.250

Esas itibarıyla kesim yapılan sahaların kesim tekniğine göre tabii tenzil göreceğinden daha ziyade ağaçlama yapılacak sahaların muhtelif esbep-lerle tahrip görmüş orman içi sahalarını teşkil etmektedir.

Orman işletmeleri tarafından yukarıda istihsal miktarlarını gösterilen orman emvali haricinde son beş yıllık vasatıye göre orman sayılmıyan sahipli, tapulu yerlerden yapılan kesimlerde, yıllık vasatı 190 000 M³. kerestelik tomruk ve sanayi odunu ayrıca 700 000 kental de mahrukat

odunu istihsal edildiği kayıtlarımızca tesbit edilmektedir.

2. 1958 yılında ki tomruk istihsaline 1950 yılındaki istihsalâta nazaran % 300 nispetinde bir artış kaydetmiştir.

Orman yollarının programlı olarak inşası nispetinde her yıl orman mahsulü istihsaline artmaktadır. Ve bu meyanda 1962 nihayetinde istihsal miktarı eldeki programın tatbikinde 3 500 000 M³. tomruğa balığ olacaktır.

Bu duruma göre kereste ihtiyacı 1962 yılında tamamen ormanlarımızdan temin edilmiş olacaktır. En mühim ihtiyaçtan birisi olan maden direği de aynı şekilde ormanlarımızdan temin edilecektir. Halen ihtiyacımız olan kereste ve maden direği miktarı evvelki yıllara nazaran çok azalmıştır. 1956 yılında kereste ithalâtımız 32 500 M³. Maden direği ithalâtımız 112 000 M³. civarındadır ki bu da dış memleketlerden ithalât suretiyle temin edilmektedir.

Memleketimizin yakacak ihtiyacı olan odun tamamen ormanlarımızdan karşılanmakta olup, her hangi bir ihtiyaç açığı mevzu bahis değildir.

3. Orman mahsullerinin memleket ihtiyacını karşılayabilmesi için birinci derecede orman yollarının süratle yapılmasına devam edilmektedir. Ayrıca orman artıklarının kıymetlendirilmesi için suni tahta tesislerinin kurulmasına tevessül edilmiştir.

Tatbik edilen programa göre 1962 yılında Türkiye'nin bütün kereste ihtiyacı ile birlikte orman mahsulü ihtiyacını karşılamak ormanlarımızdan mümkün olacaktır.

Bu tarihten sonra istihsalimizdeki artış nispetinde ihraç dahi mümkün olacaktır.

Balya kazası Bengiler köyünün 82 sayılı hanesinde kayıtlı Tahsinoğlu Ahmet Yaltı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye Encümeni mazbatasası (3/227)

T. C.

Başvekâlet

30 . IX . 1958

Zat ve Yazı İşleri Umum Müdürlüğü

H. No. 5/4 - 2311

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

23 . III . 1952 tarihinde Süleyman Özalp'ı pusu kurarak ve parasına tamaan öldürmekten maznun Balya kazasının Bengiler köyünün 82 sayılı hanesinde kayıtlı olup halen Balıkesir Ceza Evinde bulunan Tahsinoğlu Fatma'dan doğma 1.IV.1340 doğumlu Ahmet Yaltı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Balıkesir Ağır Ceza Mahkemesince verilen hükmün tasdikine ve sonraki kanuni muamelenin Büyük Millet Meclisince yapılmasına dair olup Adliye Vekâletinin 19 . IX . 1958 tarih ve 27804 sayılı tezkeresiyle gönderilen Temyiz Mahkemesinin 30 . XI . 1957 tarih ve Esas: 1210, Karar: 3308 sayılı ilâmiyle bu işe ilişkin dosyanın (Ek:44), dizi pusulası veçhile, bağlı olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

Adliye Encümeni mazbatasası

T. B. M. M.

Adliye Encümeni

Esas No. 3/277

Karar No. 17

8 . I . 1959

Yüksek Reisliğe

Yenice kazasının Bayatlar köyünden Ahmet-oğlu 1339 doğumlu Süleyman Özalp'ı 25 . III . 1952 günü pusu kurarak para ve tabancasına tamaan ve taammüden öldürme fiilini diğer iki maznuna azmettirmekten hükümlü Balya kazasının Bengiler köyü 82 hanede kayıtlı Tahsinoğlu 1 Nisan 1340 doğumlu Fatma'dan doğma Ahmet Yaltı'nın Türk Ceza Kanununun 64/2 nci maddesi delâletiyle 450/7 nci maddesine tevfikan idamına dair Balıkesir Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 12 . II . 1957 tarih ve 1956/145 esas, 1957/24 karar sayılı hüküm Tem-

yiz Mahkemesi 1 nci Ceza Dairesinin 30 . XI . 1957 tarih ve 1210 esas, 3308 karar ve 1497 tebliğ-name sayılı ilâmiyle tasdik olunmuş ve mütaakıp kanuni muamelelerin ifası için dosya Başvekâletin 30 . IX . 1958 tarih ve 5/4 - 2311 sayılı tezkeresiyle Yüksek Riyasetçe Encümenimize havale edilmiş bulunmakla muhtevası birer birer tetkik ve müzakere edildi :

Dosya münderecatına, duruşma safahatiyle kararda gösterilen mucip sebeplere nazaran Süleyman Özalp'ın parasına ve tabancasına tamaan ve taammüden öldürülmesi fiilini diğer iki

maznuna azmettirmekten hükümlü Ahmet Yal-
tı'ya verilen idam cezasının, Teşkilâtı Esasiye
Kanununun 26 nci maddesi gereğince tahfifini
veya kaldırılmasını gerektirir sebeplerin bulun-
madığı anlaşıldığından mezkûr cezanın infazı
hususuna encümenimizce 24 . XII . 1958 tari-
hinde ittifakla karar verildi.

Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere
Yüksek Reisiğe sunulur.

Adliye Encümeni .

Reisi
Aydın
C. Ülkü

Bu M. Muharriri
Afyon K.
O. Talu

Kâtip	Balıkesir	Burdur
Manisa	V. Asena	B. Kayaalp
Â. Akın		
Denizli	Erzinean	İzmir
İ. Hadımlıoğlu	Â. Sağıroğlu	E. Kavur
Kırşehir	Maraş	Mardin
H. Çopuroğlu	II. F. Evliya	M. A. Arıkan
Nevşehir	Sakarya	Siird
H. H. Ülkün	N. Kirişcioğlu	F. Şendur
Uşak		Yozgad
A. R. Akbıykoğlu		M. Ataman

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nato teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihası ve Hariciye, Adliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/139)

T. C.

Başvekâlet

8 . IV . 1957

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Sayı : 71 - 541/1068

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında Hariciye Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise takdimi İcra Vekilleri Heyetince 13 . III . 1957 tarihinde kararlaştırılan kanun lâyihasının esbabı mucibe ve ilişkileriyle birlikte bağı olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

ESBABI MUCİBE

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince imzası teklif olunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşması, İcra Vekilleri Heyetininin 18 Aralık 1956 tarihli ve 4/8447 sayılı Kararı ile verilen salâhiyete müsteniden, 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle Ankara'da akdolunmuş ve, 6605 sayılı Kanunla yürürlük süresi uzatılmış bulunan 5436 sayılı Kanuna tevfikan aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Bahis konusu Anlaşma 1948 tarihli Amerikan İktisadi İş Birliği Kanununun 111 (b) 3 maddesine istinadetmektedir. Bilâhara bu madde 1954 tarihli muaddel Karşılıklı Güvenlik Kanununun (Mutual Security Act) 413 (b) (4) (B) (ii) maddesine inkılâbetmiştir.

İktisadi İş Birliği Kanununun 111 (b) 3 maddesi yabancı memleketlere yatırım yapan Amerikan vatandaşlarına iki nevi garanti tanımaktadır.

Bunlardan birincisi konvertibilite garantisi olup Amerikan vatandaşlarının yabancı memleketlerde yapacakları yatırımların amortisman payları ile teşebbüs kârının ve tasfiye halinde tasfiye bedelinin dolâra tahvilini derpiş etmektedir. Bu hususta Hükümetimiz ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Kasım 1951 tarihinde imzalanmış ve 6791 sayılı Kanunla kanuniyet kesbetmiş bir Anlaşma mevcut bulunmaktadır.

Diğer garanti ise istimlâk ve müsadere garantisidir ki, bu da, yabancı memlekette yatırımda bulunan Amerikan vatandaşına ait teşebbüsle ilgili mamelekin müsadere veya istimlâke tâbi tutulması halinde mâruz kalınacak zararın kendilerine Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince dolârla tediyesini ve dolayısıyla alacaklı durumun şahıslardan Amerikan Hükümetine intikalini mümkün kılmaktadır.

Bu ikinci Garanti Anlaşmasının akdi zmnında Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Hükümetimize müracaatte bulunmuş ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin, bahis konusu Garanti Anlaşmasını şimdiye kadar otuz kadar devletle imzalamış olduğunu, bu neviden bir anlaşma akdinin Türkiye'ye Amerikan sermayesi celbi bakımından büyük önemi haiz bulunduğunu bilhassa tebarüz ettirmiştir.

Diğer taraftan da Amerikan tebaalı muhtelif hakiki ve hükmi şahıslar muhtelif vesilelerle ilgili makamlarımıza müracaatle böyle bir anlaşma akdedilmiş olup olmadığı hususunda malûmat talebinde bulunmuşlar ve bunlardan bazıları memleketimizde yapmayı tasarladıkları yatırımları anlaşmanın akdi şartına bağlı tuttuklarını ifade eylemişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince tevdi olunan bu Anlaşma tasarısı ilgili vekâletlerimizde tetkikine sunulmuş ve bu bapta vâkı uzun görüş teatilerinden sonra yapılan vekâletler arası bir toplantıda bu şekilde bir anlaşma akdinin, Amerikan sermayesinin Türkiye'ye gelmesini teshil bakımından zaruri olduğu, dolayısıyla memleketimiz menfaatlerine uygun bulunduğu neticesine varılmıştır.

Bu neticeye binaen akdedilmiş olan anlaşma, ana hatları itibariyle, zararlarını tazmin eylediği Amerikan vatandaşlarının haklarına Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin halef olması ve tazminat meseleleri olayısıyla iki Hükümet arasında çıkabilecek ihtilâfların hakem vasıtasıyla hallolunması esasına müstenittir.

Memleketimize Amerikan sermayesinin celbi bakımından faydalı olması beklenen mezkûr Anlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisinin yüksek tasvibine arz olunur.

Hariciye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye Encümeni

Esas No. 1/139

Karar No. 39

9 . VI . 1958

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdıkı hakkında kanun lâyihası, ilgili Hükümet temsilcilerinin huzuru ile encümenimizde tetkik ve müzakere olundu.

Gerek lâyiha esbabı mucibesinde zikredilen hususat ve gerekse Hükümet temsilcilerinin verdikleri izahat encümenimizce de muvafık görüldüğünden lâyiha aynen ve ittifakla kabul edildi.

Havalesi gereğince Adliye Encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe saygıyla sunulur.

Hariciye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri

İzmir Mebusu

M. Çavuşoğlu

Adana

H. Eroğlu

Kastamonu

B. Aktaş

Ankara

B. Ecevit

İmzada bulunamadı

Antalya

B. Onat

Bursa

Y. Teksel

Çanakkale

H. Alyot

Çorum

S. Baran

Giresun

H. Bozbağ

Hatay

İ. Ada

İmzada bulunamadı

İstanbul

N. Tlabar

İzmir

İ. Sipahioğlu

Antalya

A. Tokuş

İmzada bulunamadı

Çanakkale

N. F. Alpkartal

İmzada bulunamadı

Çankırı

A. K. Barlas

İmzada bulunamadı

Gaziantep

A. Ocak

Giresun

M. Şener

Hatay

A. Ş. Devrim

İzmir

N. Pınar

Kırklareli

Ş. Bakay

Manisa
H. Bayur
Mardin
H. R. Tankut
İmzada bulunamadı

Mardin
V. Dizdaroğlu
Muğla
N. Özsan
İmzada bulunamadı

Nevşehir
M. H. Ürgüplü
Sivas
E. İmer

Sivas
N. Çubukçu
Sivas
H. Değer
Urfa
E. M. Karakurt

Adliye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye Encümeni
Esas No: 1/139
Karar No: 50

11 . VI . 1958

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihası, Hariciye Encümeni mazbatasıyla birlikte encümenimizde tetkik ve müzakere olundu :

Lâyihanın esbabı mucibesinde dermeyan edilen hususat ve Hariciye Encümeni mazbatası encümenimizde de muvafık görülmekle lâyiha aynen ve ittifakla kabul edildi.

Havalesine uyularak Bütçe Encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur. Adliye Encümeni Reisi Bu Mazbata Muharriri

Aydın
C. Ülkü

Sakarya
N. Kirişcioğlu

İstanbul
N. Tekinel
İmzada bulunamadı

İzmir
N. Davran

Gaziantep
A. Şahin

Konya
S. Koraltan

Samsun
A. Keleşoğlu

Aydın
N. Geveci

İzmir
E. Kavur
İmzada bulunamadı

İçel
M. Dölek

Rize
M. Önal

Kırşehir
H. Çopuroğlu

Manisa
Â. Akın

Balıkesir
V. Asena

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe Encümeni
Esas No. 1/139
Karar No. 78

23 . VI . 1958

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdiki hakkında Hariciye Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise arzı İcra Vekilleri

Heyetince kararlaştırılıp Başvekâletin 8.IV.1957 tarihli ve 71 - 541/1068 sayılı tezkeresiyle gönderilen kanun lâyihası, 10 ncu devrenin sona ermiş olmasından dolayı hükümsüz kalmış ve ihyası Hükümetçe talep ve Hariciye ve Adliye encümenleri mazbatalarıyla birlikte encümeni-

mize havale edilmiş olmakla Hariciye Vekâleti mümessilleri hazır oldukları halde tetkik ve müzakere edildi.

Kanun lâyihası, gerekçesinde belirtilen mucip sebeplere binaen Amerikan vatandaşları tarafından Türkiye'de yapılan yatırımlar hakkında Amerikan Hükümetinin vereceği garantilere mütaallik iki Hükümet arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolunan Anlaşmanın tasdikini istihdaf etmektedir.

Adliye ve Hariciye encümenlerince kabul olunan lâyihaın sevkini mucip sebepler encümenimizce de yerinde görülerek maddelerin müzakeresine geçilmiş başlık ve birinci madde tadilen ve mütaakıp maddeler Hükümetin teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Kanun lâyihası, Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reislîğe sunulur.

Reis	Reis V.	Mazbata M.
Balıkesir	Bursa	Zonguldak
H. İmre	H. Köymen	S. Ataman

Kâtip	Antalya	Artvin
Balıkesir	K. Akmanlar	Y. Gümüşel
M. H. Timurtaş		
Bolu	Çorum	Edirne
S. Bilir	Y. Gürsel	M. Sarol
Erzurum	İstanbul	İstanbul
Ş. Erker	N. Kırşan	İ. Sevel
İzmir	Kayseri	Kocaeli
D. Akbel	Muhafifim	C. Tüzün
	O. Kavuncu	
Niğde	Siird	Tekirdağ
R. Gürsoy	B. Erden	Z. Erataman
Trabzon	Yozgad	Zonguldak
İ. Şener	T. Alpay	H. Timur

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşmasının tasdikı hakkında kanun lâiyhası

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolan İstimlâk ve Müsadere Garantisi Anlaşması tasdik olunmuştur.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde me-riyete girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini ic-
raya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

13 . III . 1957

Başvekil	Devlet Vekili
A. Menderes	M. C. Bengü
Devlet Vekili ve	Devlet Vekili
Millî Müdafaa V. V.	E. Kalafat
Ş. Ergin	
Devlet Vekili	Adliye Vekili
C. Yardımcı	H. A. Gökürk
Millî Müdafaa Vekili	Dahiliye Vekili
—————	N. Gedik
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
—————	H. Polatkan
Maarif Vekili	Nafia Vekili ve
A. Özel	Hariciye V. V.
İkt. ve Ticaret Vekili	E. Menderes
A. Aker	Sıh. ve İç. Mua. Vekili
Güm. ve İnh. Vekili	N. Körez
H. Hüsmen	Ziraat Vekili
Münakalât Vekili	E. Budakoğlu
A. Demirer	Çalışma Vekili
İşletmeler Vekili	Mümtaz Tarhan
S. Ağaoğlu	

BÜTÇE ENCÜMENİNİN TADİLİ

Amerika vatandaşları tarafından Türkiye'de yapılan yatırımlar hakkında Amerikan Hükümetinin vereceği garantilere mütaallik olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akdolan Anlaşmanın tasdikine dair kanun lâiyhası

MADDE 1. — Amerikan vatandaşları ta-
rafından Türkiye'de yapılan yatırımlar hak-
kında Amerikan Hükümetinin vereceği garanti-
lere mütaallik olarak Türkiye Cumhuriyeti
Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hü-
kümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota
teatisi suretiyle akdolan Anlaşma tasdik olun-
muştur.

MADDE 2. — Hükümetin 2 nci maddesi
aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin 3 ncü maddesi
aynen kabul edilmiştir.

Ekselâns:

4 Temmuz 1948 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Ankara'da imzalanmış bulunan muaddel İktisadi İş Birliği Anlaşmasının III ncü maddesi ve 1954 tarihli muaddel Karşılıklı Güvenlik Kanununun 413 (b) (4) (B) (ii) faslı ile ilgili olarak Hükümetlerimiz mümessilleri arasında ahiren cereyan etmiş bulunan müzakerelere atıfla şeref kazanırım. Keza bu müzakerelerin neticesinde üzerinde mutabık kalınan aşağıdaki hususları teyid etmekle şeref kazanırım:

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri, Taraflardan birinin talebi üzerine; 1954 tarihli muaddel Karşılıklı Güvenlik Kanununun 413 (b) (4) (B) (ii) faslı gereğince garanti edilmiş veya edilmesi düşünülen ve Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları tarafından Türkiye'de yapılması teklif olunan projeler mevzuunda istişare edeceklerdir. Türkiye Hükümeti, yukarda mezkûr fasıl ahkâmı dairesinde kendisi tarafından tasvibedilmiş bulunan projelere şâmil olacak bu gibi garantilere mütedair olarak, aşağıdaki hususları kabul eder:

a) Şayet, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu neviden bir garanti gereğince her hangi bir şahsa Amerikan dolârı tediye ederse, Türkiye Hükümeti, bu şahsın, bu neviden bir tediye sebebiyle veren mevcudat, para, kredi veya diğer emvalinden mütevellit bilûmum hak, tasarruf hakkı ve faizlerinin Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine devrini ve bu münasebetle bu şahıs lehine tahaddüs eden her hangi bir alacak veya dâva hakkının halefiyet yoluyla Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine intikal edeceğini kabul eder. Türkiye Hükümeti, bu nevi garantilerin derpiş ettiği zarar karşılığı olup, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinden gayrı bir membadan tediye edilen bilûmum tazminatın da bu garanti mucibince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine devrini kabul eder.

b) Bu garantiler mucibince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince iktisabolunacak Türk lirası meblâğları, Birleşik Devletler vatandaşlarının, bu garantilerin derpiş ettiği muamelelere mümasil olan muamelelerinden mütevellit paralara tatbik edilmekte olan usulden daha az müsaadeye mazhar olmamak kaydıyla muamele görecektir ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, mezkûr Türk liraslarını, idari masrafları için serbest şekilde tasarruf edebilecektir.

c) Bu neviden bir garanti gereğince yapılan tediye sebebiyle Türk Hükümeti aleyhine doğan ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin halef olduğu her hangi bir alacak hakkı, iki Hükümet arasında karşılıklı müzakerelere mevzu teşkil edecektir. Şayet Taraflar, mâkul bir zaman zarfında bu alacak hakkını anlaşma yoluyla halle muvaffak olamazlarsa, mesele Tarafların karşılıklı mutabakati ile seçilmiş bulunan tek bir hakemin nihai ve mecburi kararına havale edilecektir. Hükümetlerin üç ay zarfında hakemin seçimi üzerinde mutabakata varamamaları halinde, Taraflardan birinin talebi üzerine, Milletlerarası Adalet Divanı Başkanı tarafından tâyin edilecek bir şahıs hakemliği ifa edecektir.

Yukardaki hususların Türkiye Hükümetince kabule şayan olduğunu mübeyyin Ekselânsları notasının alınmasını mütaakıp, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu notanın ve ona cevabınızın, bu mevzuda, Hükümetler arasında bir anlaşma teşkil edeceğini ve bu Anlaşmanın cevabi notanızın tarihinde yürürlüğe gireceğini kabul eder.

En derin saygılarımı lütfen kabul buyurunuz, Ekselâns.

Ekselâns

Etem Menderes

Hariciye Vekâleti Vekili,

Ankara.

Fletcher Warren

No. 1153/6

15 Ocak 1957

Ekselâns :

Müfadi aşağıda kayıtlı bugünkü tarihli ve 1351 numaralı Ekselânsları notasını aldığımı bildirmekle şeref kazanırım :

«4 Temmuz 1948 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Ankara'da imzalanmış bulunan muaddel İktisadi İş Birliği Anlaşmasının III ncü maddesi ve 1954 tarihli muaddel Karşılıklı Güvenlik Kanununun 413 (b) (4) (B) (ii) faslı ile ilgili olarak hükümetlerimiz müessesileri arasında ahiren cereyan etmiş bulunan müzakerelere atıfla şeref kazanırım. Keza bu müzakerelerin neticesinde üzerinde mutabık kalınan aşağıdaki hususları teyid etmekle şeref kazanırım :

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri, taraflardan birinin talebi üzerine; 1954 tarihli muaddel Karşılıklı Güvenlik Kanununun 413 (b) (4) (B) (ii) faslı gereğince garanti edilmiş veya edilmesi düşünülen ve Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları tarafından Türkiye'de yapılması teklif olunan projeler mevzuunda istişare edeceklerdir. Türkiye Hükümeti, yukarda mezkûr fasıl ahkâmı dairesinde kendisi tarafından tasvibedilmiş bulunan projelere şâmil olacak bu gibi garantilere mütedair olarak, aşağıdaki hususları kabul eder :

a) Şayet, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu neviden bir garanti gereğince her hangi bir şahsa Amerikan dolârı tediye ederse, Türkiye Hükümeti, bu şahsın, bu neviden bir tediyeye sebebiyet veren mevcudat, para, kredi veya diğer emvalinden mütevellit bilûmum hak, tasarruf hakkı ve faizlerinin Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine devrini ve bu münasebetle bu şahıs lehine tahaddüs eden her hangi bir alacak veya dâva hakkının halefiyet yoluyla Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine intikal edeceğini kabul eder. Türkiye Hükümeti, bu nevi garantilerin derpiş ettiği zarar karşılığı olup, Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinden gayrı bir membadan tediye edilen bilûmum tazminatın da bu garanti mucibince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine devrini kabul eder.

b) Bu garantiler mucibince Amerika Birleşik Devletleri Hükümetince iktisabolunacak Türk lirası meblâğları, Birleşik Devletler vatandaşlarının, bu garantilerin derpiş ettiği muamelelere mümasil olan muamelelerinden mütevellit paralara tatbik edilmekte olan usulden daha az müsaadeye mazhar olmamak kaydıyla muamele görecektir ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, mezkûr Türk liralarnı, idari masrafları için serbest şekilde tasarruf edebilecektir.

c) Bu neviden bir garanti gereğince yapılan tediye sebebiyle Türk Hükümeti aleyhine doğan ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin halef olduğu her hangi bir alacak hakkı, iki Hükümet arasında karşılıklı müzakerelere mevzu teşkil edecektir. Şayet taraflar, mâkul bir zaman zarfında bu alacak hakkını anlaşma yoluyla halle muvaffak olamazlarsa, mesele tarafların karşılıklı mutabakatı ile seçilmiş bulunan tek bir hakemin nihai ve mecburi kararına havale edilecektir. Hükümetlerin üç ay zarfında hakemin seçimi üzerende mutabakata varamamaları halinde, taraflardan birinin talebi üzerine, Milletlerarası Adalet Divanı Başkanı tarafından tâyin edilecek bir şahıs hakemliği ifa edecektir.

Yukarıdaki hususların Türkiye Hükümetince kabule şayan olduğunu mübeyyin Ekselânsları notasının alınmasını mütaakıp, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti bu notanın ve ona cevabınızın, bu mevzuda, Hükümetler arasında bir anlaşma teşkil edeceğini ve bu anlaşmanın cevabi notanızın tarihinde yürürlüğe gireceğini kabul eder.»

Yukardaki Nota mealinin Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince kabule şayan olduğunu, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Ekselânsları Notası ile işbu cevabın, bu mevzuda, Hükümetlerimiz ara-

amda bir Anlaşma teşkil ettiğini ve Anlaşmanın bugün yürürlüğe girdiğini kabul ettiğini Ekselânslarına bildirmekle şeref kazanırım.

En derin saygılarımı kabul buyurunuz, Ekselâns.

Ekselâns Fletcher Warren,
Amerika Birleşik Devletleri
Büyükelçisi,
Ankara

Hariciye Vekâleti Vekili Y.
Melih Esenbel